

ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК ТА ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Проект Ради Європи
«Боротьба з насильством стосовно жінок
в Україні – Етап II» (COVAW-II)

МВС України

Національна поліція України

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК ТА ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

3є видання
1 листопада 2023 р.

Катерина Черепаха,
національна експертка

Підготовлено в рамках проєкту
«Боротьба з насильством
стосовно жінок в Україні – Етап II» (COVAW-II)
(2023-2024)

Рада Європи

Видання 2017 року – співавтори Ентоні Вілс, міжнародний експерт та Ольга Калашник, національна експертка; видання 2021 року – співавтори Крістіан Де Валкенеєр, міжнародний експерт та Катерина Черпаха, національна експертка.

Погляди, викладені в цьому документі, є відповідальністю його авторів і можуть не співпадати з офіційною політикою Ради Європи.

Дозволяється відтворення уривків (до 500 слів), за винятком комерційних цілей, якщо збережено цілісність тексту, уривок не вирваний з контексту, не надає неповну інформацію та іншим чином не вводить читача в оману щодо характеру, обсягу чи змісту тексту.

Текст оригіналу завжди необхідно позначати таким чином:
«© Рада Європи, 2024».

Усі інші запити стосовно відтворення/перекладу всього документа чи його частини надсилати до Департаменту Комунікацій Ради Європи (Страсбург — Cedex F-67075 або publishing@coe.int).

Усю іншу кореспонденцію стосовно цього документа направляти до Відділу з питань гендерної рівності Генеральна дирекція з питань демократії та людської гідності.

Дизайн та макет:
Антон Осьмак, Київ, Україна

Світлини: ©Shutterstock

© Рада Європи, березень 2024 року

Посібник розроблено для представників органів Національної поліції України. Він буде корисним у діяльності з протидії домашньому насильству та іншим видам насильства щодо жінок. У посібнику представлена ситуація з поширенням явища домашнього насильства та інших видів насильства стосовно жінок в Україні, наведено короткий аналіз чинного законодавства з протидії домашньому насильству та насильству стосовно жінок. У ньому також можна знайти корисну інформацію, яка стосується оцінки потенційних ризиків для постраждалих від насильства, особливостей опитування дітей – постраждалих та свідків насильства, а також міжнародного досвіду протидії домашньому насильству. Корисними будуть контакти гарячих ліній із запобігання домашньому насильству та насильству стосовно жінок, а також контакти установ, де постраждалі можуть отримати допомогу та підтримку.

Перше видання було здійснено в 2017 році. Друге видання посібника в 2021 році містило зміни в законодавстві України щодо насильства стосовно жінок та домашнього насильства в усіх його формах. Третє видання 2023 року відображає стан після ратифікації Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами в 2022 році, а також виклики та зміни спричинені повномасштабним вторгненням Росії в Україну, вплив війни на ситуацію з насильством щодо жінок, домашнім насильством, а також спроможності суб'єктів реагування на ці види насильства.

Скорочення термінів

CEDAW	Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
PE	Рада Європи
DCAF	Женевський центр демократичного контролю над збройними силами
ЕКПЛ	Європейська конвенція з прав людини
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЄС	Європейський Союз
FRA	Агентство Європейського Союзу з фундаментальних прав людини
GED	Відділ гендерної рівності
ОБСЕ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
СНПК	Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом

Вступ

2011 року Україна підписала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція).

Із часу підписання Конвенції відбулось чимало змін щодо удосконалення національного законодавства у сфері запобігання та протидії насильству та приведення його у відповідність до європейської практики, зокрема імплементації окремих положень Конвенції Ради Європи.

Вагомими кроками у цьому напрямі стали:

- прийнятий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»³;
- прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»;
- прийнята «Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року»⁴
- підписаний Указ Президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства»⁵ тощо.

Катерина Павліченко

Заступник міністра
внутрішніх справ
України

В ситуації повномасштабного вторгнення росії на територію України, наша держава продемонструвала дотримання своїх зобов'язань щодо

боротьби з насильством щодо жінок та домашнім насильством, ратифікувавши Стамбульську Конвенцію, яка вступила в силу в Україні 1 листопада 2022 року.

Водночас насильство стосовно жінок і домашнє насильство залишаються одними з найгостріших соціальних проблем в Україні, які потребують комплексного реагування. В 2022 році зареєстровано 244 381 заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством, порівняно з 325599 заявами та повідомленнями в 2021 році про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством. Значна різниця в кількості заяв також може бути пов'язана з початком повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року та значними складнощами щодо можливості повідомляти про факти домашнього насильства та реєструвати такі заяви.

Міністерство внутрішніх справ України уживає заходів щодо: удосконалення нормативно-правової бази, механізмів координації та взаємодії у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. Одним із головних чинників для формування кваліфікованих спеціалістів у будь-якій сфері є систематичне навчання, розвиток, професійна підготовка та наявність методичного ресурсу для підвищення обізнаності у визначеній сфері.

Практичний посібник для поліцейських «Протидія насильству стосовно жінок та домашньому насильству», який розроблено в рамках проєктів Ради Європи «Стамбульська конвенція: інструмент для посилення боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством в Україні» та «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні», стане додатковим дієвим ресурсом для належної оцінки потенційних ризиків для постраждалих від насильства, допоможе врахувати особливості опитування дітей, які постраждали від насильства та/або стали його свідками, ознайомить із міжнародним досвідом протидії домашньому насильству тощо.

Практичний посібник може бути корисним не тільки для поліцейських, але й для працівників інших інституцій, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, для представників громадських правозахисних організацій, наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, а також усіх, хто зацікавлений у захисті прав й інтересів осіб, які постраждали від насильства.

Зміст

СКОРОЧЕННЯ ТЕРМІНІВ	6
ВСТУП	7
1. ЗАГАЛЬНИЙ МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ	13
2. НАСИЛЬСТВО СТОСОВНО ЖІНОК ТА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: РОЗУМІННЯ ДИНАМІКИ НАСИЛЬСТВА	17
3. ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК ТА ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	24
3.1. Міжнародно-правові акти щодо запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству	24
Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція)	24
Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” та Національний план на виконання Резолюції	25
Європейська конвенція з прав людини	26
Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок	26
Стратегічні цілі гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки	27
Конвенція Міжнародної організації праці №190 про викорінення насильства і домагань у сфері праці	27
Європейський Союз	27

3.2. Національні нормативно-правові акти	28
Закон України «Про запобігання і протидію домашньому насильству» №524	28
Нормативно-правові документи, що регулюють діяльність Національної поліції в Україні в сфері реагування на випадки домашнього насильства і насильства за ознакою статі	32
Порівняння термінового заборонного та обмежувального приписів стосовно кривдника	34
Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року	45
Меморандум про співробітництво між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству та План реалізації Рамкової програми співробітництва між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом” (2022 р.)	45
4. ВАЖЛИВІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В ЕФЕКТИВНІЙ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	48
4.1. Реакція кримінального судочинства на домашнє насильство в Україні	48
4.2. Сприйняття постраждалими реакції поліції на домашнє насильство та насильство стосовно жінок	51
4.3. Керівні принципи для працівників поліції при реагуванні на домашнє насильство	52
5. ОЦІНКА ПОТЕНЦІЙНИХ РИЗИКІВ ДЛЯ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ	57
5.1 Форми оцінки ризиків	59

6. ОПИТУВАННЯ ДІТЕЙ, ЩО СТАЛИ СВИДКАМИ ТА/АБО ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	63
6.1 Вимоги міжнародного та національного законодавства	64
6.2. Вимоги Кримінального процесуального кодексу України	67
7. ІНФОРМУВАННЯ ПРО ПРАВА ТА ПОСЛУГИ, ЯКІ НАДАЮТЬСЯ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ТА ІНШИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ОСОБАМ, ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ЖІНОК	71
8. МІЖВІДОМЧА ТА ВНУТРІШНЯ ВЗАЄМОДІЯ ТА ДОПОМОГА В СИТУАЦІЯХ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ЖІНОК, СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З КОНФЛІКТОМ	80
8.1. Співпраця між організаціями, орієнтованими на запобігання та протидію домашньому насильству, насильству стосовно жінок, сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом	80
8.2. Мережа поліцейських мобільних груп із реагування на випадки домашнього насильства	83
Алгоритм опрацювання звернення	84
9. ГАРЯЧІ ЛІНІЇ	86
ДОДАТКИ	89
ДОДАТОК 1. Визначення та терміни	89
Визначення та терміни відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»	91
Визначення та терміни відповідно до Кримінального кодексу України	94

ДОДАТОК 2. Форми прояву і наслідки домашнього насильства: практичні приклади	95
ДОДАТОК 3. Визначення та форми сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом	96
ДОДАТОК 4. Контакти інституцій та ресурси, які надають допомогу постраждалим від домашнього насильства, насильства стосовно жінок, сексуального насильства, пов'язаного з війною	97
ДОДАТОК 5. Терміновий заборонний припис стосовно кривдника	100
ДОДАТОК 6. Форма оцінки ризиків учинення домашнього насильства, що використовується Національною поліцією України	102
Список використаних джерел	105
Примітки	110

1. Загальний масштаб проблеми на міжнародному та національному рівнях

Насильство стосовно жінок та домашнє насильство – це порушення прав людини, яке походить із нерівності між чоловіками й жінками та гендерної дискримінації. Проблема домашнього насильства актуальна для всіх країн та суспільств без винятку. Ефективність реагування на випадки домашнього насильства значною мірою залежить від того, наскільки серйозна увага приділяється цій проблемі на рівні держави, насамперед при формуванні та реалізації державної політики.

Від домашнього насильства може страждати будь-яка особа, незалежно від статі, соціального статусу, віку, рівня освіти чи економічного стану. Від домашнього насильства страждають жінки і чоловіки, хлопці й дівчата. Проте світова статистика, як і статистичні дані окремих країн, зокрема й України, свідчить про те, що домашнє насильство торкається жінок непропорційно.

Кожна третя жінка у світі стикається із домашнім насильством. 38% загиблих насильницькою смертю жінок були вбиті колишніми або нинішніми партнерами⁶. Відповідно до результатів доповіді «Жінки світу 2015: тенденції та статистика» загальна статистика показує, що у більшості країн світу жінки, які страждають від насильства, звертаються по допомогу у менше ніж 40% випадків, і з цієї кількості менше ніж 10% звертаються із заявою про насильство до поліції⁷.

Результати дослідження стосовно поширеності насильства щодо дівчат та жінок в Україні (Фонд народонаселення ООН, 2014)⁸ показали, що:

- 21,6% жінок віком 15–49 років упродовж життя зазнавали фізичного, психологічного або сексуального насильства з боку нинішнього або колишнього партнера;

- 7,9% жінок віком 15–49 років упродовж життя зазнавали сексуального насильства з боку партнера або іншої особи;
- кожна шоста жінка в Україні пережила принаймні одну з форм насильства з боку інтимного партнера протягом останніх 12 місяців⁹.

Толерантне ставлення суспільства до насильства, відчуття сорому, звинувачення постраждалих часто примушує приховувати факти насильства навіть від найближчого оточення. Випадки сексуального насильства, особливо сексуального насильства у шлюбі, залишаються в зоні цілковитого замовчування.

Відповідно до результатів дослідження «Добробут і безпека жінок. Україна» (ОБСЕ, 2019)¹⁰:

- 64% вважають, що насильство над жінками є поширеним явищем;
- 67% жінок стверджують, що у віці 15 років і старші вони зазнали психологічного, фізичного або сексуального насильства з боку партнера або іншої особи. Найчастіше кривдниками виступають попередні партнери;
- 41% опитаних жінок вважають, що, якщо чоловік кривдить свою дружину, то вирішувати ситуацію треба у межах родини;
- майже кожна п'ята жінка вважає, що статевий акт із жінкою без її згоди виправданий, якщо це відбувається в подружжі або між партнерами, котрі живуть разом;
- лише половина жінок вважають себе певною мірою поінформованими про те, що робити в разі насильства, і менше половини жінок (47%) вважають себе мало поінформованими або взагалі не знають, як діяти в таких ситуаціях;
- переважна більшість жінок, які постраждали від насильства з боку нинішнього або попереднього партнера чи іншої особи, не повідомляли до поліції про пережитий ними найсерйозніший інцидент фізичного й/або сексуального насильства.

В ситуації кризових станів в країні – пандемії, кліматичних чи техногенних подій, збройних конфліктів, війни тощо – жінки стають ще більш вразливими до потерпання від насильства, зменшується можливість звернутись за отриманням допомоги, повідомити про факт насильства, піти від кривдника, тощо. В той же час відповідальні суб'єкти стикаються з об'єктивними викликами у забезпеченні відповідного реагування та допомоги.

В умовах повномасштабного вторгнення Росії на територію України, ситуація щодо насильства стосовно жінок та домашнього насильства, від якого також найбільше страждають жінки, надзвичайно ускладнилась.

Постраждали дуже часто не мали і продовжують не мати можливості повідомити про факти насильства чи звернутись по допомогу через активні та постійні обстріли, відсутність засобів комунікації, зв'язку, неможливості залишити укриття, перебування на тимчасово окупованій території, відсутність відповідних служб тощо. В ситуації повномасштабної збройної агресії пріоритетом стає питання фактичного виживання.

Окрім того, часто постраждалі не наважуються взагалі шукати допомоги, порівнюючи ситуацію домашнього насильства, в якій вони перебувають, з війною в країні. Вони не наважуються «відволікати» спеціалістів дотичних структур в ситуації війни на свої «проблеми».

В умовах війни підвищується вразливість постраждалої особи та її залежність (економічна, психологічна, фізична тощо) від кривдника, що також може стримувати постраждалих від повідомлення про факт насильства чи від того, щоб піти від кривдника. В той же час об'єктивними є виклики з якими стикаються відповідальні суб'єкти в процесі надання допомоги – активні бойові дії, неможливість дістатись до місця перебування постраждалої особи, перебування на тимчасово окупованій території, реалокція установи, відсутність фахівців, які доїжджали до лав ЗСУ, територіальної оборони, стали внутрішньо переміщеними особами, виїхали за межі України. Наявні сервіси для постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі – притулки, кризові кімнати тощо – в переважній більшості використовуються для розміщення внутрішньо переміщених осіб. Частина сервісів була пошкоджена внаслідок обстрілів чи перебуває на тимчасово окупованій території. Спроможність установ, служб підтримки та фахівців в регіонах до яких прибула велика кількість внутрішньо переміщених осіб, також може бути недостатньою для опрацювання всіх запитів та навантаження на систему підтримки. Окрім цього, зустрічаються факти применшення серйозності насильства пережитого постраждалими та відмова в реагуванні з боку деяких представників уповноважених суб'єктів, які вважають, що «в країні війна, а ви тут зі своїми сімейними проблемами».

За даними Національної поліції України, в 2022 році зареєстровано 244 381 заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством. В 2021 році кількість заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством становила 325 599. Проте значна різниця в кількості звернень також враховує початок

повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року та пов'язані з цим складнощі у можливості повідомити чи зареєструвати заяви.

За 5 місяців 2023 року до Національної поліції надійшло 118 289 звернень щодо випадків вчинення домашнього насильства¹¹, що майже на 40 % більше, ніж за аналогічний період минулого року. Говорячи про реагування, на 63% зросла кількість складених адмінпротоколів, у 2,5 рази у порівнянні з попереднім роком. Працівниками поліції було складено 61 227 протоколів про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173² (Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування) Кодексу України про адміністративні правопорушення та винесено 29 670 термінових заборонних приписів стосовно кривдника.

Впродовж 2022 року системою безоплатної правової допомоги зареєстровано 2 609 звернень¹² (88,7% жінки та 11,3% чоловіки) про надання безоплатної правової допомоги з питань, що стосувалися домашнього насильства та насильства за ознакою статі. З них 1 144 – звернення про надання безоплатної первинної правової допомоги та 1 465 – звернення про надання безоплатної вторинної правової допомоги. Дані щодо розбивки за ознакою статі серед суб'єктів, які вчиняли насильство та які визначені статтею 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», кривдником у відносинах: «наречені» – у 100% випадків був наречений; «подружжя» – у 94% випадків був чоловік; «колишнє подружжя» – у 95% випадків був колишній чоловік. Аналогічний розподіл за статтю спостерігається і щодо інших категорій суб'єктів відносин, в яких вчинялось насильство.

Аналіз звернень на Національну гарячу лінію з запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної дискримінації, роботу якої забезпечує громадська організація «Ла Страда-Україна», також показує, що актуальність проблеми домашнього насильства залишається надзвичайно високою і в умовах повномасштабної війни. З 38 472 звернень, які надійшли 2022 року, звернення, які стосувались проблеми домашнього насильства, становили 89,4%. Жінки становлять 77% абонентів, що звернулись на гарячу лінію.

З початку повномасштабної військової агресії Російської Федерації органами прокуратури станом на 24 липня 2023 р. зафіксовано 215 фактів сексуального насильства пов'язаного з конфліктом (жінки – 143, чоловіки – 72). Проте, дані цифри відображають лише незначну частину випадків і, навіть з урахуванням статистики звернень до громадських чи міжнародних організацій, не охоплюють весь масштаб даного виду насильства.

2. Насильство стосовно жінок та домашнє насильство: розуміння динаміки насильства

Насильство стосовно жінок тлумачиться як порушення прав людини і форма дискримінації щодо жінок та означає всі акти насильства щодо жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання, зокрема погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі незалежно від того, відбувається це в публічному чи приватному житті.

Насильство стосовно жінок – надзвичайний прояв гендерної дискримінації, й одна з причин цього – гендерна нерівність у суспільстві. Розуміння природи насильства стосовно жінок та гендерної нерівності має важливе значення для вироблення стратегії запобігання та боротьби з цим явищем.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами визначає декілька форм насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, в мирні часи та під час збройних конфліктів. Серед них:

- психологічне насильство
- переслідування
- фізичне насильство
- сексуальне насильство, у тому числі зґвалтування

- примусовий шлюб
- каліцтво жіночих геніталій
- примусовий аборт
- примусова стерилізація
- сексуальні домагання
- вбивства, в ім'я так званої «честі»
- домашнє насильство, включаючи фізичне, сексуальне, психологічне чи економічне насильство

Домашнє насильство

Стаття 3 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами визначає домашнє насильство як усі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає або проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні.

Характер домашнього насильства виходить за рамки протистояння між членами сім'ї, в цій ситуації одна людина встановлює владу над іншою, демонструючи бажання домінувати і контролювати. Це може відбуватися в рамках поступового процесу домінування, який призводить до виникнення у іншого члена подружжя постійного почуття страху, сорому і приниження та завдає фізичної, емоційної, психологічної і фінансової шкоди.

Типовий чинник у таких випадках – посилення шкоди, яка завдається постраждалим та їхнім дітям. Саме тому першочергове реагування на такі виклики та розуміння небезпеки для постраждалих осіб критично важливі.

Дії поліції в цих випадках мають вирішальний характер. Важливо, щоб поліція усвідомлювала, що домашнє насильство – це злочин, який повторюється і посилюється з плином часу. Варто також зазначити, що перший виклик поліції, найімовірніше, є не першим випадком жорстокого поведіння з постраждалою.

Для встановлення контролю можуть використовуватись різні процеси, зокрема такі форми¹³:

Домашнє насильство має структурний характер і сягає своїм корінням у патриархальну модель, яка все ще значною мірою переважає в суспільстві. Відзначено трансверсальну природу насильства у деяких правопорушників, які поведуться агресивно в різних соціальних відносинах¹⁴. Теорія циклу насильства також підкреслює особистість деяких злочинців, які у дитячі роки зазнали насильства у власній сім'ї.

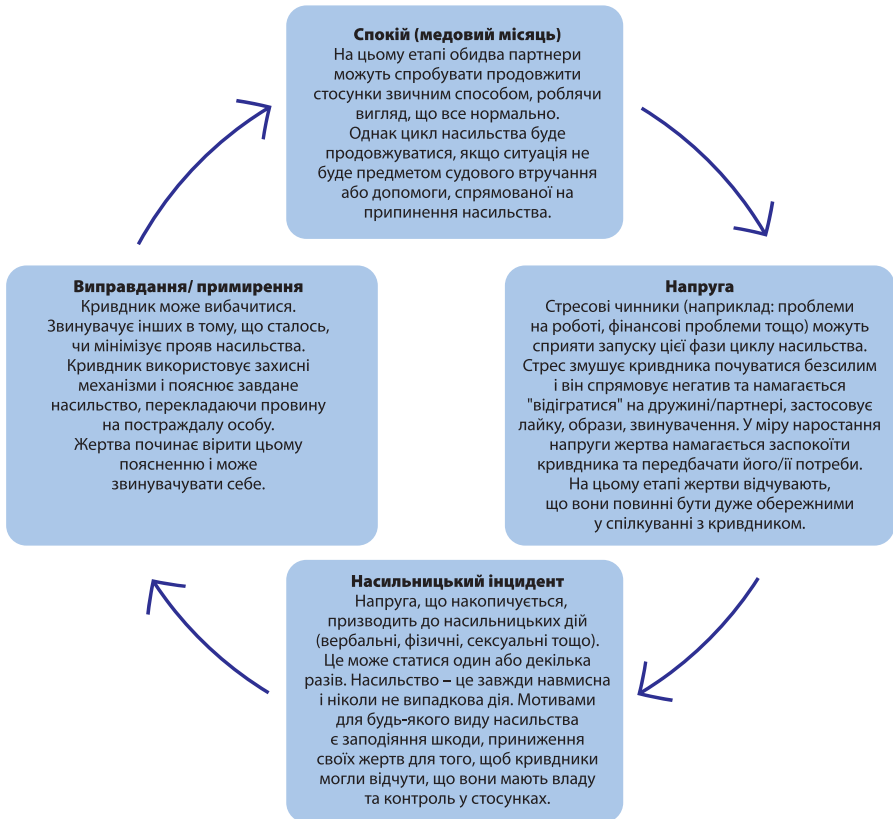
Розуміння та врахування специфіки домашнього насильства дуже важливі для відповідного реагування на такі випадки, насамперед – органами поліції.

Окрім розуміння, що зазначений різновид насильства за гендерною ознакою, важливо враховувати таке:

- Перший виклик поліції часто не є першим випадком нападу або жорстокого поводження з жінкою;
- Домашнє насильство – це злочин, який повторюється й у переважній більшості з часом стає більш жорстоким;
- Насильство може набувати різних форм – не тільки фізичної, але й сексуальної, психологічної, економічної – всі вони завдають великої шкоди постраждалим особам, зокрема й дітям. Така шкода також неминуче призводить до шкоди для суспільства в цілому;
- Жінки неохоче повідомляють про такі випадки і часто роблять це лише у моменти найбільшого страху;
- У деяких випадках постраждалі можуть бути настільки налякані, що захищатимуться або самі вдаватимуться до насильства. У таких випадках вирішального значення набуває розуміння гендерної природи домашнього насильства і виявлення головного кривдника;
- Такі випадки – це не «сімейні конфлікти», а одна з серії жорстоких або насильницьких дій із боку кривдника, зазвичай чоловіка, який прагне отримати або використовувати владу і контроль над іншою особою, зазвичай над його партнеркою або дружиною;
- Постраждала особа перебуває під контролем та владою кривдника (часто це може тривати роками), і за цей період здатність та ресурси до активних дій щодо відстоювання своїх прав можуть значно зменшитися;
- Насильницькі дії відбуваються у відносинах між близькими людьми – у постраждалої особи можуть залишатися почуття до кривдника (кохання, прив'язаність, бажання піклуватися та відчуття обов'язків щодо кривдників тощо);
- Часто у випадках домашнього насильства трапляється застосування одночасно декількох форм насильства. Практика свідчить, що навіть якщо є якась одна з форм домашнього насильства, існує висока вірогідність того, що інші форми насильства також можуть з'явитися.

Найчастіше інформація про факт домашнього насильства надходить до органів поліції, коли подібні випадки мають уже регулярний, систематичний характер. Часто постраждалі наважуються звернутися до поліції лише після серйозного/ жорстокого прояву насильства або коли бачать загрозу насильства щодо їхніх дітей (чи факт насильства щодо дітей уже трапився).

Важливим є розуміння працівниками органів поліції циклу домашнього насильства. Виділяють 4 фази циклу насильства:

У деяких джерелах цикл насильства представляють за допомогою трьох фаз. У такому випадку фази «Виправдання/примирення» та «Медовий місяць» об'єднуються.

Як показує практика, з часом тривалість періоду «Медового місяця» значно скорочується і може майже повністю зникнути.

Саме на етапі примирення чи заспокоєння (або «Медового місяця») постраждалі від домашнього насильства можуть забирати заяви щодо факту домашнього насильства, відмовлятися від своїх свідчень тощо, що інколи може створювати враження «непослідовності» дій постраждалої особи. Для того щоб перервати такий цикл насильства та вийти з нього, постраждалій особі може бути потрі-

бен час на відновлення ресурсів, дієва підтримка та відповідне реагування дочинних служб.

Говорячи про наслідки домашнього насильства, виділяють наближені (ті, які можна ідентифікувати відразу або через дуже короткий проміжок часу після факту насильства) та віддалені (які можуть проявитися через значний час і навіть через багато років; особливо це стосується випадків, коли від насильства страждає дитина). Також наслідки домашнього насильства можуть стосуватися не лише самої постраждалої особи, але і її найближчого оточення, самого кривдника і суспільства в цілому.

Наприклад, окрім найбільш очевидних, на перший погляд, наслідків гендерно зумовленого, зокрема й домашнього, насильства, дуже значним є економічні втрати, яких зазнають не лише окремі громадяни, але і суспільство в цілому. Дані дослідження, проведеного 2017 року Фондом народонаселення ООН¹⁵, показали, що економічні втрати, які несе українське суспільство внаслідок насильства щодо жінок, сягають до \$208 млн на рік, причому основна частина витрат, що зумовлені насильством щодо жінок, лягає на плечі самих постраждалих, і може сягати до \$190 млн на рік (тобто становить понад 90% сукупних економічних витрат суспільства).

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), є серйозним порушенням норм міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права та міжнародного права прав людини.

Римський статут Міжнародного кримінального суду кваліфікує зґвалтування, сексуальне рабство, примусову проституцію, примусову вагітність, примусову стерилізацію, будь-які інші форми сексуального насильства відносної тяжкості як воєнний злочин.

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, характеризується тим, що має прямий або опосередкований зв'язок зі збройним конфліктом/воєнними діями (зокрема часовий, просторовий чи причинно-наслідковий).

Типовими формами сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом є:

- зґвалтування;
- погрози та спроби здійснення зґвалтування або сексуального насильства в інших формах;

- каліцтво жіночих чи чоловічих статевих органів, інші види насильства, спрямованого на статеві органи;
- сексуальне рабство, зокрема рабство через примусовий шлюб;
- тортури сексуального характеру, зокрема підведення електричного струму до статевих органів;
- примушування до спостереження за сексуальним насильством над близькою людиною чи дитиною;
- примусова проституція, примусова вагітність, примусовий аборт або стерилізація;
- примусове оголення;
- сексуальні домагання (наприклад, на блокпостах, у бомбосховищах тощо).

Даний перелік не вичерпний і висвітлює лише найчастіші прояви сексуального насильства під час збройних конфліктів.

Проте, дуже часто самі постраждалі від сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією, свідки цього злочину, і навіть фахівці, які уповноважені реагувати та надавати допомогу постраждалим, вважають сексуальним насильством лише випадок зґвалтування. Тому не ідентифікують інші види сексуального насильства як даний злочин і, відповідно, не повідомляють про факт сексуального насильства, не звертаються по допомогу, не фіксують як відповідний вид насильства тощо.

В травні 2023 було створено Міжнародний Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України¹⁶. До договору про створення Реєстру наразі приєдналися 44 країни та Європейський Союз. Створення Реєстру стало одним з перших зобов'язуючих рішень щодо притягнення Росії до відповідальності за скоєні злочини. Реєстр створено строком на 3 роки і він буде слугувати документальною формою обліку доказів та претензій про заподіяні збитки, шкоду чи ушкодження, в тому числі, внаслідок сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією Росії проти України. Реєстр став першим компонентом майбутнього Міжнародного компенсаційного механізму, який буде створено окремим міжнародним договором у співпраці з Україною. Офіс Реєстру розміщений в Гаазі, початок його функціонування очікується наприкінці 2023 року (станом на жовтень 2023 робота над створенням Реєстру триває¹⁷).

3. Законодавство щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству

3.1. Міжнародно-правові акти щодо запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція)

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) – перший європейський юридично обов’язковий документ, що встановлює обов’язкові стандарти запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству, захисту жертв та покарання кривдників. Стамбульська конвенція проводить чітку лінію, що пов’язує гендерну рівність із викоріненням насильства стосовно жінок: насильство стосовно жінок не може бути викорінене без досягнення більшої рівності між жінками та чоловіками.

Стамбульська конвенція містить різні й дуже конкретні зобов’язання для держав, які її підписали. Нижче наведено деякі зобов’язання, які торкаються саме поліції та судових органів:

- регулярний збір відповідних статистичних даних про випадки всіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї

Конвенції (стаття 11). Це передбачає розробку систем даних, що містять статистичну інформацію як щодо кривдників, так і щодо постраждалих (у тому числі інформацію про їх стать, вік, тип взаємовідносин між постраждалою особою та кривдником);

- забезпечення належної підготовки спеціалістів (стаття 15);
- забезпечення ефективного захисту постраждалих (статті 18.1 та 56);
- сприяння ефективному співробітництву між усіма державними органами, які беруть участь у боротьбі з усіма формами насильства, що підпадають під сферу застосування цієї Конвенції, а також громадськими та іншими відповідними організаціями (стаття 18.2.);
- ужиття необхідних заходів для заохочення повідомлення компетентним органам (стаття 27);
- забезпечення збору якісних доказів (стаття 54);
- забезпечення невідкладного розгляду справ (стаття 50);
- ужиття необхідних заходів для забезпечення видання та виконання заборонювальних приписів (статті 52 і 53).

Україна підписала Стамбульську конвенцію в 2011 року і ратифікувала в 2022 році.¹⁸

Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та Національний план на виконання Резолюції

Резолюція РБ ООН 1325 «Жінки. Мир. Безпека.» (ухвалена в 2000 р.) наголошує на важливій ролі жінок у запобіганні і врегулюванні конфліктів та в розбудові миру, а також закликає держави-члени забезпечити більш активну участь жінок на всіх рівнях прийняття рішень в національних, регіональних і міжнародних інститутах, у механізмах запобігання, управління та вирішення конфліктів.

Основні положення Резолюції визначають особливу важливість врахування потреб жінок та дівчат у конфліктних ситуаціях та особливу вразливість жінок перед негативними наслідками конфліктів.

Перший Національний план дій на виконання Резолюції 1325 було прийнято в Україні ще в 2016 році. Наша держава стала першою країною, яка прийняла такий документ у період збройної агресії щодо неї. В 2021

році було затверджено другий Національний план дій на період до 2025 року. Документ включає конкретні кроки, покликані створити умови для забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у подоланні конфліктів, встановленні миру, процесах відновлення, протидії безпековим викликам, системній протидії насильству за ознакою статі та насильству, пов'язаному з конфліктом.

Європейська конвенція з прав людини

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) неодноразово засуджував держави у справах, пов'язаних із домашнім насильством. У більшості справ, що розглядаються судом, держави звинувачуються в тому, що вони не вжили достатніх заходів для захисту постраждалих і, отже, не виконали свого зобов'язання щодо захисту життя (стаття 2 Конвенції) і фізичної недоторканності осіб (стаття 3 Конвенції). Особливе значення мають нещодавні справи ЄСПЛ щодо домашнього насильства: 3 вересня 2020 року Європейський суд з прав людини у справі «Левчук проти України» (заява №17496/19) постановив, що було порушено статтю 8 «Повага до приватного життя»; що Україна не виконала своє позитивне зобов'язання щодо захисту і що національний суд не провів всебічний аналіз ситуації й не оцінив ризик майбутнього психологічного та фізичного насильства щодо пані Левчук та її дітей, тим самим піддавши постраждалих від домашнього насильства ризику подальшого насильства у зв'язку з тривалим судовим провадженням. В рішенні ЄСПЛ від 22 вересня 2022 р. по справі «Івашків проти України» (заява № 59670/14), суд встановив порушення статті 3 та 13 Конвенції (заборона катування) в контексті невиконання зобов'язання провести ефективне розслідування тверджень про жорстоке поведіння із заявницею; порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) в контексті дискримінації заявниці національними судами при визначенні суми компенсації за шкоду, завдану внаслідок нанесення їй легких тілесних ушкоджень.

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок

Прийнята 1979 року ООН, вона стала першим юридично обов'язковим документом на порядку денному прав жінок. Конвенція стосується питань боротьби з насильством щодо жінок, оскільки боротьба з гендерною нерівністю безпосередньо пов'язана із протидією насильству щодо жінок.

Стратегічні цілі гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки

Запобігання та боротьба із насильством щодо жінок і домашнім насильством є однією із цілей Стратегії (стратегічна ціль 2), так само як забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя (стратегічна ціль 3), яка визначає спрямованість дії Ради Європи в цьому аспекті, зокрема й щодо вирішення проблеми здатності жертв домашнього насильства знайти притулок і житло як засоби захисту; підтримання розробки процедури збору даних про насильство щодо жінок і домашнє насильство; контролю судових рішень для підвищення поінформованості та забезпечення кращого розуміння з боку професійних юристів проблем, пов'язаних із доступом жінок до правосуддя, зокрема судових стереотипів та захисту від гендерно зумовленого насильства і дискримінації тощо¹⁹.

Конвенція Міжнародної організації праці №190 про викорінення насильства і домагань у сфері праці

Ця Конвенція²⁰ захищає працівників від «насильства і домагань» та «гендерно зумовленого насильства і домагань» у сфері праці. «Насильство і домагання» – це низка неприйнятних форм поведінки і практик або загроза їх виникнення, незалежно від того, йдеться про одиничний чи повторний випадок, метою, результатом або можливим наслідком яких є заподіяння фізичної, психологічної, сексуальної чи економічної шкоди і які спричиняють гендерно зумовлене насильство і домагання. Термін «гендерно зумовлене насильство і домагання» означає насильство і домагання, які спрямовані проти осіб через їхню стать, або гендер, чи непропорційно торкаються осіб певної статі, або гендеру, і передбачає сексуальні домагання (статті 1 і 2).

Європейський Союз

Рівність між жінками і чоловіками – один із основоположних принципів Європейського Союзу. Низка законів ЄС застосовуються до певних випадків насильства щодо жінок у ЄС: Директива 2011/99/ЄС про європейський захисний припис; Директива 2012/29/ЄС про встановлення мінімальних стандартів щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочину та Регламент ЄС №606/2013 про взаємне визнання заходів захисту у цивільних справах.

Європейський Союз ратифікував Стамбульську конвенцію в 2023 році, надіславши потужний політичний сигнал державам-членам приєднуватись до неї.

3.2. Національні нормативно-правові акти

Закон України «Про запобігання і протидію домашньому насильству» №524

Підписаний 7 грудня 2017 р. Верховною Радою, Закон України «Про запобігання і протидію домашньому насильству» вніс зміни до Кримінального та Кримінального процесуального Кодексів України щодо посилення кримінальної відповідальності за насильство за ознакою статі та домашнє насильство. Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства та спрямований на забезпечення комплексного підходу до реагування на проблему домашнього насильства.

Прийнятий нормативно правовий акт став важливим кроком на шляху для підготовка національного правового поля до ратифікації та впровадження положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству та боротьбу з цими явищами.

Норми, введені законом, передбачають, передбачають:

- розширення кола осіб, на яких поширюється дія закону;
- доповнення переліку суб'єктів, що здійснюють заходи в сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- визначення спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству (терміновий заборонний припис стосовно кривдника; обмежувальний припис стосовно кривдника; взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; направлення кривдника на проходження програми для кривдників);
- розширення повноважень Національної поліції України у випадках домашнього насильства.

Стаття 1 закону дає визначення терміну «**домашнє насильство**» – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебу-

вають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Закон визначає чотири форми домашнього насильства:

- **фізичне насильство** – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру;
- **економічне насильство** – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг із лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру;
- **психологічне насильство** – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи;
- **сексуальне насильство** – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Дія Закону про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на (стаття 3 Закону):

1. подружжя;
2. колишнє подружжя;
3. наречених;
4. матір (батька) або дітей одного з подружжя (колишнього подружжя) та іншого з подружжя (колишнього подружжя);
5. осіб, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхніх батьків та дітей;
6. осіб, які мають спільну дитину (дітей);
7. батьків (матір, батька) і дитину (дітей);
8. діда (бабу) та онука (онуку);
9. прадіда (прабабу) та правнука (правнучку);
10. вітчима (мачуху) та пасинка (падчерку);
11. рідних братів і сестер;
12. інших родичів: дядька (тітку) та племінника (племінницю), двоюрідних братів і сестер, двоюрідних діда (бабу) та двоюрідного онука (онуку);
13. дітей подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;
14. опікунів, піклувальників, їхніх дітей та осіб, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;
15. прийомних батьків, батьків-вихователів, патронатних вихователів, їхніх дітей та прийомних дітей, дітей-вихованців, дітей, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється також на інших родичів, інших осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання.

Розширення кола осіб, на яких поширюється дія закону, надзвичайно важливе, оскільки дозволяє охопити і відповідно забезпечити захист прав та інтересів категорії осіб, які можуть бути дуже вразливими до домашнього насильства.

Повноваження уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству визначаються статтею 10 Закону України «Про запобігання і протидію домашньому насильству» та включають:

- виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;
- прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства;
- ужиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків;
- інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;
- узяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;
- здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;
- взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Із метою посилення запобігання та протидії домашньому насильству силами правоохоронних органів законом передбачено розширення повноважень органів Національної поліції України. Відповідно до Закону, уповноважені працівники органів Національної поліції можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

Нормативно-правові документи, що регулюють діяльність Національної поліції в Україні в сфері реагування на випадки домашнього насильства і насильства за ознакою статі

На виконання положень Закону прийнято низку нормативно-правових документів для забезпечення його реалізації. Серед нормативних документів, які безпосередньо стосуються діяльності органів поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству, такі:

Термінові заборонні приписи та обмежувальні приписи

Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника²¹ (Наказ Міністерства внутрішніх справ України №654 від 1.08.2018 р.)

Цей Порядок визначає процедуру винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника. Порядок встановлює процедуру дій працівників уповноважених підрозділів Національної поліції та включає в себе опис порядку ведення діловодства, пов'язаного з винесенням термінового заборонного припису стосовно кривдника.

Терміновий заборонний припис – спеціальний захід щодо протидії домашньому насильству, який може передбачати такі заходи:

- зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Виноситься терміновий заборонний припис на строк до 10 діб.

Терміновий заборонний припис виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Винесення припису може здійснюватися за заявою постраждалої особи, а також із власної ініціативи працівника уповноваженого підрозділу поліції за результатами оцінки ризиків. При прийнятті рішення щодо винесення припису пріоритетом є безпека постраждалої особи. Ця вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування)

постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення.

Інколи щодо термінового заборонного припису постають питання, чи не буде це порушенням права власності? Наголошується, що зобов'язання кривдника залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, не є позбавленням права власності, а є тимчасовим заходом для забезпечення безпеки постраждалої особи (осіб). Застосування саме такого заходу здійснюється за результатами оцінки ризиків для постраждалої особи і враховує пріоритетність права на життя та безпеку над майновим правом. Окрім того, як показує практика, у випадку, коли постраждала особа, часто разом із дітьми, змушена тікати від кривдника – часто вночі, в будь яку пору року, шукати собі прихисток – питання майнових прав постраждалої особи, на жаль, не ставиться.

Працівники уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України можуть у встановленому законом порядку застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо терміновий заборонний припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити.

Після підписання припису постраждалою особою або її представником, свідком(ами) (за наявності) та кривдником будь-які виправлення, доповнення чи виправлення в приписі не допускаються.

За наявності технічної можливості терміновий заборонний припис стосовно кривдника виноситься в електронній формі з використанням мобільного логістичного пристрою з автоматичним присвоєнням йому відповідних серії та номера, а також із зазначенням відомостей, визначених у додатку 1 до Порядку, який інтегрується до електронної картки та роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв.

Ще одним спеціальним заходом щодо протидії домашньому насильству є **обмежувальний припис**. Обмежувальний припис видається за рішенням суду і спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи.

Щодо особи, яка вчинила домашнє насильство, що передбачає обмежувальний припис, можуть бути ужиті такі заходи тимчасового обмеження прав або покладення обов'язків:

- заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;

- усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
- обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
- заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалої особи;
- заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
- заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.

Обмежувальний припис видається на строк від одного до шести місяців.

Порівняння термінового заборонного та обмежувального приписів стосовно кривдника

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника (ст. 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»)	Обмежувальний припис стосовно кривдника (ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»)
<p>Спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства</p>	<p>Встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи.</p>

Заходи які забороняються/обмежуються	
<ul style="list-style-type: none"> - Зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; - заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; - заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою 	<ul style="list-style-type: none"> - Заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; - усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; - обмеження спілкування з постраждалою дитиною; - заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалої особи; - заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; - заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб
Ким видається	
Уповноваженим підрозділом Національної поліції	Судом
Термін на який видається	
До 10 діб	Від одного до шести місяців
Хто може звернутися по видачу	
Терміновий заборонний припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також з власної ініціативи працівника уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами оцінки ризиків	<ul style="list-style-type: none"> - Постраждала особа або її представник; - у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини – батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування; - у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи – опікун, орган опіки та піклування

Порядок інформування

Оригінал термінового заборонного припису вручається кривднику під підпис, його перша копія – постраждалій особі або її представнику, друга копія залишається у працівника уповноваженого підрозділу поліції.

Про видачу обмежувального припису кривднику суддя у встановлений законом строк інформує уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) постраждалої особи для взяття кривдника на профілактичний облік, а також районні, районні у містах Києві й Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад за місцем проживання (перебування) постраждалої особи

Програми для кривдників та реєстр кривдників

Кодекс України про адміністративні правопорушення було доповнено статтею 39¹ **«Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі»**²². У разі вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі суд під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про направлення особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, на проходження програми для таких осіб, передбаченої Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» чи Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Відповідно до статті 173² КУпАП «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»²³:

- тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті:

- тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Доцільність повернення штрафу як виду адміністративного стягнення за скоєння домашнього насильства викликає серйозний сумнів. Практика застосування подібного стягнення у попередні періоди переконливо свідчить про негативні його наслідки як у соціально-психологічному, так і матеріальному плані, оскільки витрати на виплату штрафу здійснюються за рахунок сімейного бюджету, що погіршує матеріальний стан сім'ї. Крім того, досить часто замість кривдника штраф сплачує сама постраждала особа.

Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України²⁴ (Наказ Міністерства внутрішніх справ України №124 від 25.02.2019 р.)

Цей Порядок встановлює процедуру взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, забезпечення контролю за дотриманням кривдником тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку з учиненням домашнього насильства.

Підставами для поставлення кривдника на профілактичний облік є:

- складений адміністративний протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173² КУпАП²⁵ ;
- терміновий заборонний припис стосовно кривдника, винесений працівником уповноваженого підрозділу поліції;
- отримання уповноваженим підрозділом поліції в установленому законом порядку інформації про видачу судом обмежувального припису кривднику;
- рішення суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173² КУпАП;
- відкриття кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з вчиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- повідомлення установи виконання покарань про звільнення від відбування покарання кривдника, засудженого за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

Документ описує процедуру взяття кривдника на профілактичний облік та зняття його з обліку, встановлює строки ведення профілактичного обліку та підстави зняття з обліку тощо.

Оцінка ризиків

Спільний Наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства»²⁶ (№369/180 від 13.03.2019 р.)

Порядок визначає процедуру проведення оцінки вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи, з метою визначення ефективних заходів реагування, спрямованих на припинення такого насильства та запобігання його повторному вчиненню.

Проведення оцінки ризиків здійснює поліцейський уповноважений підрозділ органу Національної поліції України за фактом вчинення домашнього насильства.

Результати оцінки ризиків враховуються при винесенні термінового заборонного припису стосовно кривдника, вжиття інших заходів для припинення такого насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення та надання допомоги постраждалим особам у порядку, визначеному законодавством.

Проведення оцінки ризиків проводиться шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи. До зазначеного Порядку додається форма оцінки ризиків, за результатами заповнення якої поліцейський уповноваженого підрозділу поліції визначає рівень небезпеки, який ураховується під час винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника, та вжиття інших заходів.

Враховуючи, що кожна ситуація може мати індивідуальні особливості та обставини, які можуть впливати на рівень небезпеки і які можуть не бути охоплені зазначеною формою оцінки ризиків, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції на власний розсуд може оцінити рівень небезпеки як високий, якщо він/вона вважає, що постраждала особа перебуває в по-

тенційно небезпечній ситуації або яка може спричинити смерть особи чи інші тяжкі наслідки.

Серед інших прийнятих на виконання закону нормативних документів, які також дотичні до роботи та взаємодії із органами Національної поліції, такі:

Скоординована політика

Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі²⁷
(Постанова Кабінету Міністрів України №658 від 22.08.2018 р.)

Документ визначає механізм взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, спрямованої на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання насильства та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від насильства, шляхом запобігання насильству, ефективного реагування на факти насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності.

Відповідно до Порядку взаємодії, у разі звернення до уповноваженого підрозділу органу Національної поліції особи, яка заявляє, що постраждала від насильства, посадова особа такого органу:

- приймає заяву від постраждалої особи та реєструє її в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;
- для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги або інформує відповідний заклад охорони здоров'я;
- для невідкладного надання психологічної допомоги інформує відповідний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центр соціально-психологічної допомоги, притулок для постраждалих осіб або мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги постраждалим особам (зокрема й шляхом виклику психолога), у разі потреби направляє її до притулку для постраждалих осіб або іншого закладу, що надає послугу притулку;

- у випадку, якщо постраждалою від насильства або кривдником є дитина, або постраждала особа звернулася разом із дитиною не пізніше однієї доби – інформує відповідну службу у справах дітей за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти.

Також посадова особа органів Національної поліції інформує постраждалу особу або її законного представника (якщо він не є кривдником) про її права та можливості щодо отримання соціальних послуг, можливість відшкодування кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, винесення щодо кривдника термінового заборонного припису тощо.

До виїзду на місце події можуть залучатися представники центрів соціальних служб, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівці з соціальної роботи тощо.

Спеціалізовані служби підтримки

Типове положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі²⁸ (Постанова Кабінету Міністрів України №654 від 22.08.2018 р.)

Мобільна бригада – спеціалізована служба підтримки осіб, які постраждали від насильства стосовно жінок, включаючи сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, та домашнє насильства. Метою її діяльності є надання соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, зокрема соціальних послуг із консультування, кризового та екстреного втручання, соціальної профілактики відповідно до їх потреб.

Взаємодія мобільної бригади із суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечується шляхом:

- залучення представників суб'єктів до виїзду мобільної бригади та надання соціально-психологічної допомоги постраждалій особі;
- направлення постраждалих осіб до інших суб'єктів для отримання додаткових послуг та допомоги відповідно до повноважень суб'єктів та індивідуальних потреб постраждалих осіб;
- взаємного інформування суб'єктів про виявлені випадки насильства;
- інформування з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом місцевих держадміністрацій та органів міс-

цевого самоврядування, уповноважених підрозділів органів Національної поліції про виявлення фактів насильства за наявності добровільної поінформованої згоди постраждалих осіб, крім випадків учинення насильства щодо дітей та недієздатних осіб або виявлення фактів насильства кримінального характеру в разі, коли така згода не вимагається;

- інформування не пізніше ніж після закінчення однієї доби про випадок насильства:
 - відповідної служби у справах дітей та уповноважених підрозділів органів Національної поліції щодо дитини;
 - органів опіки та піклування щодо недієздатних осіб.

Притулки

Типове положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі²⁹ (Постанова Кабінету Міністрів України №655 від 22.08.2018 р.)

Положення описує завдання та напрями діяльності притулку, а також принципи його роботи та порядок функціонування. Окрім того, документ встановлює порядок улаштування до притулку осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, насильства, зокрема сексуального, пов'язаного із збройним конфліктом. Серед іншого зазначено, що направлення до притулку може здійснюватися уповноваженим підрозділом органу Національної поліції, структурним підрозділом місцевої держадміністрації або органу місцевого самоврядування, центром соціальних служб, мобільною бригадою соціально-психологічної допомоги постраждалим особам.

Притулок протягом однієї доби інформує службу у справах дітей та відповідний підрозділ органу Національної поліції у разі направлення до нього матері/батька або особи, яка їх замінює, з дитиною.

Типове положення про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі³⁰ (Постанова Кабінету Міністрів України №824 від 21.08.2019 р.)

Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства стосовно жінок, включаючи сексуальне насильство, пов'язаного із збройним конфліктом, та домашнього насильства є спеціалізованою службою підтримки таких осіб.

Денний центр створюється для надання комплексної соціально-психологічної та первинної правової допомоги, а також соціальних послуг постраждалим особам, у тому числі у випадках, коли такі особи звернулися разом із дитиною, та для забезпечення їм (за потреби) можливості короткострокового або цілодобового перебування у спеціально обладнаному при денному центрі приміщенні, що забезпечене комунальними послугами.

Типове положення про спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі.³¹ (Постанова Кабінету Міністрів України №824 від 21.08.2019 р.)

Спеціалізована служба первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від насильства стосовно жінок та домашнього насильства, включаючи сексуального насильства, пов'язаного із збройним конфліктом, разових або періодичних консультацій щодо заходів реагування на випадки такого насильства, сприяння ефективному розв'язанню проблем самою постраждалою особою (за підтримки фахівців соціальних служб), направлення її в разі потреби до відповідних суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству.

Ця служба також надає первинну психологічну підтримку та інформує щодо можливостей отримання послуг інших суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству.

Направлення до денного центру та спеціалізованих служб також може здійснюватися уповноваженим підрозділом органу Національної поліції наряду з іншими суб'єктами реагування та самостійним зверненням постраждалої особи.

Відповідно до рекомендацій Стамбульської конвенції Ради Європи необхідним є забезпечення можливості розміщення однієї родини в регіональному спеціалізованому притулку на кожні 10 000 осіб населення. На жаль, кількість та спроможність державних центрів та притулків в Україні не в повній мірі відповідає наявним потребам в країні³².

Кол-центри

Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей» (Наказ Міністерства соціальної політики №1458/32910 від 22.12.2018 р.)

Відповідно до Положення, Кол-центр є неприбутковою державною бюджетною установою³³, створеною для забезпечення виконання завдань щодо належного реагування на звернення громадян про факти торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі та насильства стосовно дітей та яка належить до сфери управління Міністерства соціальної політики України. Серед функцій Кол-центру, які безпосередньо пов'язані із діяльністю органів Національної поліції України, такі:

- інформування про отримання звернень не пізніше ніж до закінчення однієї доби уповноважених підрозділів органів Національної поліції, якщо постраждалою є дитина – також служб у справах дітей; якщо постраждалою є недієздатна особа чи особа, цивільна дієздатність якої обмежена, – також уповноважених осіб;
- інформування постраждалих осіб та/або їхніх законних представників чи інших осіб, які звернулися до Кол-центру, про їхні права та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися, можливість відшкодування кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, про контактні дані уповноважених підрозділів органів Національної поліції, уповноважених осіб, загальних і спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, центрів безоплатної правової допомоги, закладів охорони здоров'я, а також про можливості участі у програмах для кривдників;
- отримання та узагальнення інформації від уповноважених підрозділів органів Національної поліції, служб у справах дітей, уповноважених осіб, щодо результатів реагування на звернення, які надійшли до Кол-центру, вжитих заходів і наданої допомоги;
- у разі необхідності – переадресація вхідних звернень до правоохоронних органів, співпраця з громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями з метою забезпечення оперативного і якісного реагування на випадки, інформацію про які отримано; якщо постраждала особа не зверталася до органів Національної

поліції та не бажає співпрацювати з ними, інформування органу Національної поліції про факт та обставини вчинення злочину (дата, місце, ймовірні кривдники, обставини вербування та потрапляння в ситуацію, інші відомості) без розголошення персональних даних і конфіденційної інформації, що може зашкодити особі, з поміткою про відмову особи співпрацювати з відповідними органами³⁴.

Збір даних та дослідження

Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (Постанова Кабінету Міністрів України №234 від 20.03.2019 р.)

Реєстр – це автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передання), знеособлення і знищення даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Держателем Реєстру є Мінсоцполітики. Працівники уповноважених підрозділів органів Національної поліції входять до суб'єктів, які є реєстраторами та користувачами цього Реєстру. Як зазначено у Постанові, метою формування та ведення Реєстру є:

- захист життєво важливих інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей;
- запобігання повторним випадкам насильства;
- забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії насильству;
- облік випадків насильства, узагальнення та аналіз інформації про насильство;
- надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству;
- координація діяльності суб'єктів шляхом оптимізації інформаційної взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству.

Збір та аналіз статистичних даних щодо випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі – дуже важливий аспект. Проте, практика веден-

ня такого реєстру, куди б входили персоніфіковані дані, особливо щодо постраждалих осіб та осіб, які повідомляють про факти домашнього насильства та насильства за ознакою статі, в міжнародному досвіді відсутня. Окрім того, діяльність подібного реєстру, фіксування персональних даних постраждалих осіб не передбачені Конвенцією Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Потреба в дотриманні конфіденційності персональних даних щодо постраждалої особи – дуже важливий аспект забезпечення захисту прав та інтересів постраждалої особи.

На момент підготовки посібника Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі в електронному вигляді не створено і не функціонує, фіксування даних здійснювалось в паперовому форматі.

Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року³⁵.

Метою Програми є удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах децентралізації з урахуванням міжнародних стандартів, національного законодавства, а також підвищення ефективної взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадськості.

З огляду на посилення викликів щодо ситуації насильства стосовно жінок, які спричинило повномасштабне вторгнення РФ, актуалізовано низку нормативних документів, в тому числі тих, що стосуються сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

Меморандум про співробітництво між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству та План реалізації Рамкової програми співробітництва між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом³⁶ (2022 р.)

Основна мета – забезпечити оперативне реагування на випадки сексуального насильства, належну допомогу постраждалим та мобілізувати для цього необхідні ресурси. Серед іншого меморандум включає:

- підтримку розробки та зміцнення національної політики та програм щодо запобігання та реагування на сексуальне насильство;

- вжиття заходів щодо зменшення ризику проти торгівлі людьми;
- посилення захисту внутрішньо переміщених осіб від сексуального насильства, а також тих, хто був змушений виїхати за кордон;
- зміцнення національних систем охорони здоров'я та соціальних служб для забезпечення доступу постраждалим від сексуального насильства, а також їхніх дітей, членів сімей та інших свідків до безперешкодних, своєчасних і орієнтованих на постраждалих послуг;
- зміцнення верховенства права та відповідальності за злочини сексуального насильства через підтримку сектору юстиції, включно з навчанням слідчих, прокурорів, суддів, поліцейських та іншого персоналу правоохоронних органів;
- сприяння збору доказів та проведення належного розслідування злочинів пов'язаних з сексуальним насильством;
- посилення спроможності сектору безпеки та оборони щодо запобігання сексуальному насильству тощо

Факти сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, щодо цивільних осіб реєструються та розслідуються правоохоронними органами України за статтею 438 Кримінального кодексу України «Порушення законів та звичаїв війни», яка визначає порушення законів та звичаїв війни як жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій.

З одного боку, дана норма встановлює відповідальність за вчинення воєнних злочинів, з уточненням, що

- до воєнних злочинів не застосовуються строки давності;
- міжнародним правом встановлена не тільки особиста, але й командирська відповідальність за воєнні злочини;
- на воєнні злочини поширюється принцип універсальної юрисдикції. Будь-яка держава може притягнути правопорушника до кримінальної відповідальності, незважаючи на місце вчинення, громадянство злочинця чи потерпілої особи.

Проте, стаття 438 ККУ не криміналізує конкретні акти сексуального насильства, оскільки не містить їх перелік. Натомість, вона відсилає до джерел міжнародного гуманітарного права – у першу чергу, Женевських конвенцій та Додаткових протоколів до них. Це дає широкі можливості для кваліфікації, але також вимагає від суб'єктів досудового розслідування глибоких знань міжнародного гуманітарного права.

Кваліфікація сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, як ординарного злочину – за статтями 152 «Зґвалтування» та 153 «Сексуальне насильство» ККУ – а не воєнного, передбаченого статтею 438 ККУ, обмежує можливості притягнення злочинців до відповідальності, оскільки призводить до застосування строків давності та неможливості встановити відповідальність командирів, відповідальних за ці злочини.

4. Важливість діяльності працівників поліції в ефективній протидії домашньому насильству

Професійна діяльність уповноважених представників органів Національної поліції відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного запобігання та протидії домашньому насильству, насильству стосовно жінок тощо.

4.1. Реакція кримінального судочинства на домашнє насильство в Україні

Одне з головних завдань системи кримінального правосуддя у боротьбі з насильством стосовно жінок і домашнім насильством полягає у тому, щоб сприяти перетворенню культури безкарності в культуру відповідальності кривдників, держав і самої системи кримінального правосуддя за такі факти.

Стамбульська конвенція – ключовий документ у роботі фахівців у сфері кримінального правосуддя, який визначає підхід до боротьби з насильством стосовно жінок і домашнім насильством. Виходячи з принципів Стамбульської конвенції, такі можливості мають вирішальне значення для забезпечення ефективного реагування системи кримінального правосуддя і потребують розвитку і зміцнення: боротьба з усіма формами насильства стосовно жінок та домашнього насильства, які розглядаються в Конвенції; забезпечення оцінки ризиків; забезпечення притягнення порушників до відповідальності (адекватні санкції, термінові заборонні приписи, захисні приписи і програми для кривдників); надання кваліфікованими і підготовленими фахівцями гендерно чутливих послуг, орієнтованих на інтереси постраждалих; міжвідомча

координація та обмін інформацією (на всіх рівнях); належне розслідування і судове переслідування злочинів, пов'язаних із насильством стосовно жінок, і випадків домашнього насильства; збір даних і моніторинг реагування системи кримінального правосуддя на насильство стосовно жінок та домашнє насильство.

Опитування³⁷, проведене Агентством Європейського Союзу із основоположних прав (FRA) серед 42 000 жінок із країн Європейського Союзу, свідчить, що повідомлення про насильство стосовно жінок надходять в поліцію тільки в третині випадків.

Такий низький рівень скарг спостерігається в низці європейських країн. При вирішенні проблеми домашнього насильства не варто лишати поза увагою психологічне насильство, оскільки воно залишається проблемою, яку часто ігнорують. Дослідження у Франції та Бельгії³⁸ показали, що психологічне насильство може відбуватися в три рази частіше, ніж фізичне або сексуальне насильство, і про нього рідко повідомляють в поліцію.

Подання скарги може зменшити кількість повторних правопорушень. Грунтуючись на вибірці з 2 500 справ, пов'язаних із множинною віктимізацією, дослідження показують, що постраждалі, які раніше подавали скаргу, були представлені меншою мірою, ніж ті, хто ніколи не подавав скаргу на попередні правопорушення³⁹. Відсутність скарги сприяє безкарності й підсилює почуття влади кривдника стосовно постраждалої. Дослідження у сфері віктимізації показують, що постраждалі, які звернулися до поліції, рідше зазнавали подальшого домашнього насильства, ніж ті, хто не подавав скаргу. Дослідження, проаналізовані в ході австралійського метааналізу, свідчать, що більшість людей, які подали скаргу на перший злочин, також подають скаргу при виникненні нового злочину⁴⁰.

Існує багато причин, через які постраждалі не звертаються до поліції⁴¹:

- сподівання, що ситуацію можна вирішити без втручання поліції;
- страх осуду з боку оточення;
- побоювання, що їм не повірять;
- страх подальшого насильства, в тому числі його посилення;
- фінансова залежність;
- відсутність соціальної підтримки з боку найближчого оточення;
- благополуччя дітей тощо

У результаті дослідження ефективності реагування системи кримінального правосуддя на насильство стосовно жінок⁴², проведеного 2017 року українською громадською організацією «Ла Страда-Україна» і Женевським центром демократичного контролю над збройними силами (DCAF), було виявлено низку чинників, що сприяють безкарності кривдників в Україні. До них належать:

- **Неповідомлення:** система кримінального правосуддя неспроможна охопити більшість випадків насильства стосовно жінок/домашнього насильства.

Оточення та суспільство, що відображають колективну толерантність до насильства стосовно жінок та домашнього насильства, не заохочують постраждалих звертатися до поліції. Постраждалі від насильства стосовно жінок, включаючи сексуальне насильство, пов'язане із збройним конфліктом, та домашнє насильство, часто вважають, що звернення до поліції не матиме практичних позитивних результатів або навіть погіршить їхнє становище. Переконавання постраждалих у тому, що втручання поліції може виявитися неефективним або навіть збільшити ризик подальшого насильства, ще більше сприяє заниженню рівня повідомлень.

- **Втрата справ:** у більшості випадків насильства стосовно жінок/домашнього насильства, повідомлених у поліцію, провадження в системі кримінального правосуддя припиняються і не приводять до засудження.

Справи, які не внесено до процесу кримінального правосуддя, не сприяють засудженню в кінці ланцюга правосуддя. Рівень втрати справ щодо насильства стосовно жінок і домашнього насильства системі кримінального правосуддя дуже високий, що призводить до обмеження доступу постраждалих до правосуддя. Система кримінального правосуддя охоплює лише невелику частину випадків насильства стосовно жінок і домашнього насильства. Після повідомлення про випадки у поліцію кримінальне переслідування не продовжується, і в кінці ланцюжка правосуддя рівень засудження є досить непропорційним до кількості поданих заяв.

- **Нестримувальна практика винесення вироків:** наявна практика не стримує кривдників від скоєння насильства стосовно жінок/домашнього насильства. Неефективне реагування системи кримінального правосуддя на насильство стосовно жінок/домашнє насильство призводить до високого рівня повторних злочинів, а також сприяє підтриманню суспільного середовища, яке створює умови для насильства стосовно жінок/домашнього насильства.

4.2 Сприйняття постраждалими реакції поліції на домашнє насильство та насильство стосовно жінок

Реакція поліції – визначальний чинник того, наскільки постраждалі задоволені розглядом актів домашнього насильства, про які вони повідомляють. Важливо не допустити, щоб втручання поліції призвело до вторинної віктимізації. Дослідження, проведені в США,⁴³ показують, що задоволеність постраждалих варіюється від позитивних оцінок активного реагування з боку поліції, яка прагне зрозуміти ситуацію і надати найкращі можливі рекомендації постражданим, до негативних оцінок того, що поліція ставиться до випадків насильства стосовно жінок зневажливо й осудливо. Якщо перший контакт із поліцією був негативним, постраждалі зазвичай повторно не звертаються до поліції з новими інцидентами.

Ступінь задоволеності багато в чому залежить від того, наскільки добре поліція реагує на очікування постраждалих, зокрема й на те, що:

- насильство припиняється;
- кривдник залишає помешкання;
- поліція дає зрозуміти кривднику, що його поведінка неприйнятна;
- кривдника заарештовано.

Невід’ємною частиною навчання і підготовки співробітників поліції має бути розуміння серйозного характеру домашнього насильства, його соціальної небезпеки і важливості забезпечення доступу до правосуддя і захисту постраждалих, а також викорінення стереотипів і упереджень щодо насильства стосовно жінок і домашнього насильства.

Належна робота поліції у цьому напрямку зокрема передбачає:

- Відповідну підготовку для подолання упереджень і розуміння динаміки домашнього насильства і повторної віктимізації. В цілому поліція, як повідомляється, дуже критично ставиться до повторюваних випадків подання скарг, якщо постраждала особа продовжує жити з правопорушником. Цей тип поведінки зазвичай є результатом недостатнього знання механізмів, пов’язаних із явищем подружнього домінування.
- Відповідну супервізію для співробітників поліції, які займаються

питаннями домашнього насильства. Зокрема, варто організувати регулярні супервізії, щоб співробітники поліції на місцях могли оцінити, як вони вирішують такі проблеми. Супервізії дозволяють подолати упередження, які можуть виникнути стосовно домашнього насильства.

Стать співробітника поліції може впливати на ступінь задоволеності заявника, і проведені в США⁴⁴ дослідження показують, що жінки-поліцейські більш чуйні у випадках домашнього насильства. Дослідження демонструють, що чоловіки-поліцейські, найімовірніше, будуть розглядати скарги, проводити більше арештів і надавати кращу інформацію потерпілим, в ситуаціях, коли потерпілими є жінки, коли справу веде група, яка складається з одного чоловіка і однієї жінки-поліцейського. Коли потерпілим є чоловік, а група складається з двох поліцейських-чоловіків, фіксування фактів стає менш систематичним, проводиться мало арештів і надається мало порад та інформації.

Дослідження вказують на певне суперечливе ставлення з боку поліції у випадках домашнього насильства, зокрема тому, що ті самі постраждалі часто повторно звертаються до поліції. Більш вузька спеціалізація і краща координація з іншими органами влади (прокуратурою, допоміжними службами) могла б значно полегшити цей процес.

Розуміння серйозності проблеми домашнього насильства, його соціальної небезпеки та важливості забезпечення доступу до правосуддя постраждалих та їх захист, а також викорінення стереотипів та забобонів щодо насильства стосовно жінок та домашнього насильства має бути невід'ємною частиною навчання поліцейських-викладачів і працівників поліції.

4.3. Керівні принципи для працівників поліції при реагуванні на домашнє насильство

Система екстрених викликів

Оператори служби «102», які приймають повідомлення, повинні:

- бути ознайомленими зі специфікою та механізмами реагування на випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі;
- уникати використання терміну «сімейний конфлікт», «сварка» на цьому (або будь-якому іншому) етапі відповіді;

- зібрати відповідні деталі від абонента(тки), які підтвердили б необхідність подальших дій зі сторони поліції;
- надати інформацію, що дозволила б працівникам поліції оцінити ризик, із яким стикається постраждала особа та/чи можуть стикнутись самі працівники поліції при виїзді на місце правопорушення;
- оцінити терміновість виклику;
- пріоритизувати виклики – забезпечити у випадку необхідності першочергове реагування працівників поліції (виїзд на місце правопорушення).

Роль першого респондента, працівника поліції та слідчого:

- забезпечити безпеку постраждалої особи, зокрема й дітей, якщо вони присутні;
- припинити вчинення правопорушення кривдником;
- сприяти забезпеченню притягнення кривдника до відповідальності за його дії;
- виступати в ролі представника держави у дотриманні реалізації закону, кримінальних та адміністративних процедур (а також розгляд постраждалих як свідків, а не обвинувачів);
- не перекладати відповідальність за скоєне насильство на постраждалих осіб.

Розуміння постраждалих від домашнього насильства

Зазвичай постраждалі від домашнього насильства зазнають різних форм насильства протягом тривалого періоду. Саме тому вони можуть страждати від:

- утрати довіри та заниження самооцінки;
- відчуття сорому (в тому числі при наявності додаткового тиску в особливо релігійних спільнотах);
- ізольованості (фінансово, соціально та емоційно);
- прихильності до кривдника, яка може здаватись нелогічною;
- відчуття залежності від кривдника;

- страху перед кривдником та переслідуваннями;
- економічної залежності або страху щодо економічної залежності від кривдника;
- загострених переживань щодо своїх дітей (можливості їх фінансово забезпечувати, загроза відібрання кривдником, стрес, психологічна травма тощо);
- відсутності впевненості у здатності держави допомогти та захистити;
- проблем психічного розладу здоров'я тощо.

Такі чинники часто ускладнюють прийняття постраждалою особою «раціонального» рішення щодо себе та заходів, які могли б допомогти припинити насильство, захистити постраждалу особу та її дітей (за наявності) від насильства та припинити насильницькі дії зі сторони кривдника. Часто саме через наведені вище причини поведінка та дії постраждалої особи можуть здаватися «нелогічними» (наприклад, вибір надалі залишатися зі своїм (партнером) кривдником), але насправді вони цілком резонні у ситуації, в якій опинилася постраждала особа.

Саме тому представники поліції зобов'язані:

- заспокоїти та забезпечити безпеку постраждалій особі/особам, зокрема й дітям;
- зібрати в максимальному повному обсязі інформацію щодо обставин справи та внести її до протоколу. Детальне подання коректної інформації сприятиме ефективнішому розгляду справи судом, винесенням об'єктивного рішення та відповідно забезпеченню доступу до правосуддя постраждалої особи;
- інформувати постраждалу особу про її права та можливість отримати професійну допомогу (див. розділ нижче).

Заохочення подання заяв

Оскільки подання заяви, як вважається, зменшує рівень рецидиву, відповідно подання варто заохочувати за допомогою інформаційно-просвітницької діяльності та кампаній.

Забезпечення якісної поліцейської допомоги

Для заохочення подання заяви необхідно забезпечити належний прийом постраждалих. Якісний прийом передбачає, що їх вислухають, не осудять, направлять до відповідної служби і що встановлення фактів буде проводитись ретельно для отримання необхідних доказів для порушення справи. Робота з постраждалими від насильства стосовно жінок і домашнього насильства це складне питання, що потребує як досвіду, так і професійної підготовки. Проблема зазвичай зумовлена тим, що більшість справ розглядаються співробітниками поліції «першої лінії», які займаються безліччю інших справ (грабежі, напади, дотримання порядку тощо).

З практичної точки зору, забезпечення належної підготовки всіх співробітників поліції «першої лінії» – складне завдання, оскільки найчастіше реагування на повідомлення щодо домашнього насильства здійснює працівники патрульної поліції. Тому доцільним є застосування різних кроків, наприклад:

- заохочення поліцейських департаментів до створення спеціалізованих груп із боротьби з домашнім насильством, які були б доступні цілодобово;
- створення кризових центрів, до яких постраждалі від домашнього насильства могли б звертатися по допомогу в надзвичайних ситуаціях. Згодом, якщо у них виникне бажання подати заяву, їх може відвідати спеціалізована поліцейська група, яка зареєструє таку заяву.

Захист постраждалих

Протягом декількох десятиліть захист постраждалих передбачав примусові заходи щодо кривдників. В інших випадках вважалося, що арешт підозрюваних і винесення обвинувальних вироків матиме стримувальний ефект і насамперед захистить постраждалих. У 1980-х роках деякі дослідження виявили позитивний вплив арештів на рецидивізм, показавши нижчий рівень рецидиву, ніж при відсутності арешту. Однак ці результати неоднозначні, враховуючи інші дослідження з іншими висновками⁴⁵.

Іноді навіть незначні випадки домашнього насильства мають значний потенціал для ескалації до більш серйозних злочинів. Як поліція, так і прокуратура зазвичай приділяють менше уваги таким справам, оскільки вони не очікують ескалації конфлікту. Тому ефективний захист постраждалих має стати пріоритетним завданням поліцейських служб. Цього можна досягти шляхом проведення оцінки ризиків із використанням конкретних інструментів й ужиття

заходів, які забезпечать максимальний захист постраждалих.

Оцінка ризику проводиться за допомогою опитувальника, що заповнюється співробітником поліції, який реєструє заяву. Його заповнюють у неконфронтаційній атмосфері виключно на підставі показань постраждалої особи, а не після допиту кривдника. Мета полягає у захисті постраждалих, а не у збиранні доказів.

Розвиток зовнішнього партнерства

Домашнє насильство – це складне явище, яке потребує відповідних заходів, що часто виходять за межі компетенції поліції. Складність явища потребує мобілізації різних фахівців – поліції, соціальних працівників, психологів, медичних працівників, правників тощо. Практичний досвід показує, що налагоджена координація між різними суб'єктами має вирішальне значення для того, щоб мати можливість ефективно реагувати на проблеми домашнього насильства. Тому необхідно заохочувати формування та взаємодію таких мультидисциплінарних мереж, в тому числі на місцевому рівні.

Впровадження високоефективного інструменту збору статистичних даних

Високоефективний інструмент збору статистичних даних дозволяє не тільки оцінити обсяг справ, що надходять, і спрямованість їхнього розгляду, а й досягнути ефективності прийнятих рішень із точки зору рецидивізму. Згідно зі Стамбульською конвенцією, зібрані дані повинні бути дезагреговані за статтю, віком, типом насильства, стосунками кривдника з постраждалою особою. Вони також повинні надавати більш оперативну інформацію, наприклад, де і коли стався злочин.

5. Оцінка потенційних ризиків для життя та здоров'я постраждалої особи

Оцінка ризиків – важливий складник ефективного реагування на домашнє насильство та забезпечення безпеки й захисту прав постраждалої особи. Оцінка летального ризику, серйозності ситуації та повторення насильства також мають враховуватися на всіх стадіях розслідування та застосування захисних заходів.

Мета оцінки ризиків

Як наголошується у звіті Ради Європи 2020 року «Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні», «Мета оцінки ризиків – окреслити загрозу насильства, визначити серйозність такої загрози та передбачити можливі наслідки. Основна ціль оцінки ризиків полягає в запобіганні можливому акту насильства, а не лише в його передбаченні. На основі результатів оцінки можна й потрібно вживати заходів для мінімізації ризику насильства. Використання систематичних і професійних інструментів оцінки ризиків здатне допомогти поліції викрити смертельну та надзвичайно небезпечну поведінку»⁴⁶.

Оскільки ризики для постраждалої особи можуть існувати на будь-якому етапі роботи з випадками насильства, важливим є проведення такої оцінки на кожному етапі (планування, забезпечення безпеки, надання допомоги, моніторингу тощо) всіма дотичними суб'єктами для врахування та уникнення чи мінімізації небезпеки для постраждалої особи.

Підхід, спрямований на постраждалу особу та співробітництво

Ще одним важливим аспектом є підхід орієнтований на постраждалу особу і тісна співпраця при проведенні оцінки ризику. Як наголошено у звіті РЄ, оцінка ризиків включає «надання пріоритету безпеці, приватності, конфіденційності та благополуччю постраждалої особи впродовж усього процесу оцінювання». Безпека є не лише питанням захисту жінок від ризику повторного насильства, це питання свободи життя в доброму фізичному та психічному здоров'ї та можливість робити власний вибір і не боятися за своє життя»⁴⁷.

Застосування підходу, орієнтованого на постраждалу особу, часто потребує проведення тренінгів із розбудови та розвитку спроможностей суб'єктів, що працюють із постраждалими, з метою гарантування такими суб'єктами визнання того, що постраждалі особи не несуть відповідальності за вчинені проти них злочини, а також розуміють вплив травми на постраждалу особу та її поведінку. Орієнтований на постраждалу особу підхід також гарантує, що працівники служб реагування застосовують однаковий рівень чутливості та професіоналізму до всіх постраждалих незалежно від їхнього віку, статі, сексуальної орієнтації, соціально-економічного статусу, сексуальної поведінки, зловживання забороненими речовинами, психічних чи фізичних проблем та мови спілкування. Насамкінець, такий підхід потребує гарантування процесуальних прав постраждалих осіб, зокрема їхньої участі в заходах реагування кримінального правосуддя та інформування таких осіб про кожний крок у ході процесу.

Також важливо оцінювати безпеку й потребу в заходах захисту дітей, що є учасниками справ про домашнє насильство та є безпосередніми чи непрямими постраждалими особами на всіх етапах розслідування, судового провадження й після нього»⁴⁸.

Такий підхід демонструє свою ефективність, коли до реагування на домашнє насильство ставляться відповідально і коли оцінка ризику є невід'ємною частиною такого реагування.

Важливо оцінити рівень ризику, що загрожує постраждалій особі, ставлячи такі запитання:

- *Чи це траплялося раніше?*
- *Чи ситуація зі зловживанням або насильством погіршується?*
- *Чи ви боїтеся за своє життя?*

Якщо відповідь на всі три запитання ствердна, то цілком імовірно, що постраждалій особі загрожує високий ризик дуже тяжкого насильства або, можливо, смер-

ті. У цих випадках важливим є надання повної інформації постраждалій особі про заходи безпеки та право на належну підтримку потерпілим.

5.1 Форми оцінки ризиків

Поточна ситуація з оцінкою ризиків в Україні

В Україні **Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства**⁴⁹, якого дотримуються уповноважені органи Національної поліції України, затверджено 2019 року. Оцінка ризиків проводиться шляхом спілкування/бесіди з особою, постраждалою від домашнього насильства (або її представником), з'ясування обставин та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи.

Форма оцінки ризиків учинення домашнього насильства складається із 27 питань. Варіанти відповідей: «так», «ні», «без відповіді»/«невідомо».

1. Чи кривдник колись погрожував застосувати та/або застосовував зброю або інші предмети, які можуть спричинити шкоду життю та здоров'ю постраждалої особи та/або її дітям?
2. Чи кривдник погрожував вбити постраждалу особу та/або її дітей?
3. Чи допускає постраждала особа, що кривдник може спробувати вбити постраждалу особу та/або її дітей?
4. Чи кривдник коли-небудь душив постраждалу особу, або передавлявав їй горло, або намагався це зробити?
5. Чи кривдник застосовував раніше фізичне насильство, яке мало наслідки спричинення середнього та/або тяжкого ступеня тілесних ушкоджень?
6. Чи застосовувався протягом останнього року до кривдника терміновий заборонний припис?
7. Чи кривдник має зброю та/або може її легко дістати і застосувати?
8. Чи кривдник схильний до сильних та/або постійних ревнощів та чи контролює більшу частину повсякденного життя постраждалої особи?
9. Чи висловлював кривдник наміри та/або намагався вчинити самогубство?

10. Чи кривдник залякував, переслідував або погрожував постраждалій особі та/або її дітям?
11. Чи здійснював кривдник напади на постраждалу особу та/або її дітей за межами домашнього середовища?
12. Чи утримував кривдник постраждалу особу та/або її дітей проти її волі в певному місці або будь-яким іншим чином обмежував свободу, у тому числі свободу в спілкуванні?
13. Чи вплинула поведінка кривдника на безпеку постраждалої особи та/або безпеку її дітей?
14. Чи кривдник має алкогольну залежність або зловживає алкогольними напоями?
15. Чи кривдник має наркотичну залежність або зловживає наркотичними речовинами?
16. Чи кривдник коли-небудь погрожував вбити, вбив або завдавав навмисно шкоди домашній та/або іншій тварині?
17. Чи кривдник вчиняв щодо постраждалої особи фізичне та/або сексуальне насильство, коли вона була вагітна або з новонародженою дитиною/ немовлям?
18. Чи кривдник має фінансові проблеми?
19. Чи є постраждала особа та/або її діти економічно залежною(ними) від кривдника?
20. Чи були випадки після одруження або проживання разом, коли кривдник покидав на тривалий час (не менше ніж на 10 діб) сім'ю без причини та без надання пояснень?
21. Чи є у постраждалої особи дитина/діти від іншого шлюбу, про яких кривдник знає та/або нещодавно дізнався?
22. Чи перебуває сім'я постраждалої особи під соціальним супроводом?
23. Чи видавав суд кривднику обмежувальний припис?
24. У разі видачі кривднику обмежувального припису, чи порушував він заходи тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків, передбачених таким приписом?

25. Чи відомо постраждалій особі про притягнення кривдника до кримінальної відповідальності за вбивство, спричинення тілесних ушкоджень, зґвалтування та/або інші злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи? (якщо так, необхідне виділити або підкреслити)
26. Чи кривдник виганяв постраждалу особу та/або її дітей із місця проживання та/або погрожував здійснити такі дії?
27. Чи є щось додаткове, що змушує постраждалу особу турбуватися про її безпеку?

Відповідно до затвердженого *Порядку*:

- дві відповіді «так» на запитання з №1-6 та на будь-яку кількість запитань з №7-27 форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, а також якщо поліцейський уповноваженого підрозділу поліції вважає, що постраждала особа перебуває в ситуації, яка може спричинити її смерть або інші тяжкі наслідки, оцінюється як високий рівень небезпеки;
- відповідь «так» на одне запитання з №1-6 та на щонайменше сім і більше запитань з №7-27 або жодної відповіді на запитання з №1-6, але не менше чотирнадцяти позитивних відповідей на запитання з №7-27 форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства оцінюється як середній рівень небезпеки;
- відповідь «так» на одне запитання з №1-6 та на не більше ніж шість запитань з №7-27 або не більше тринадцяти позитивних відповідей на запитання з №7-27 форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства оцінюється як низький рівень небезпеки.

Залежно від визначеного рівня небезпеки поліцейський приймає рішення щодо необхідності винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника. Якщо рівень небезпеки оцінюється як низький або середній, а інші чинники/обставини, що можуть вплинути на рівень небезпеки, відсутні, терміновий заборонний припис стосовно кривдника вноситься на розсуд поліцейського уповноваженого підрозділу поліції.

При ідентифікації високого рівня небезпеки поліцейський обов'язково виносить терміновий заборонний припис стосовно кривдника.

Наведені запитання відображають ключові показники, що використовуються у більшості країн при проведенні оцінок ризиків. Однак для оцінки ситуації та рівня ризику для постраждалої особи рекомендовано застосовувати додаткові запитання.

Додаткові запитання для оцінки ризиків:

- Чи намагається постраждала особа розірвати відносини?
- Чи мають місце судові провадження щодо обмежувальних та термінових заборонних приписів, розлучення чи опіки над дітьми (ці чинники можуть призвести до посилення загроз)?
- Чи останнім часом спостерігається збільшення кількості, посилення та/чи повторення інцидентів насильства чи погроз?
- Кривдник вчиняв сексуальне насильство щодо постраждалої особи та/чи її дітей?
- Кривдник поведився провокативно та/чи зневажливо стосовно органів влади, працівників поліції чи інших осіб, які є представниками поліції чи судової системи, а також щодо постраждалої особи в присутності згаданих вище осіб?
- У кривдника були попередні конфлікти із законом, зокрема із застосуванням насильства?
- Кривдник заподіював шкоду місцю проживання чи майну?⁵⁰

Питання про напад кривдника на жертву та/або її дітей за межами домашнього оточення (питання 11) можна розширити так, щоб воно охоплювало будь-яке жорстоке насильство, яке вчинив кривдник поза домом, а не лише насильство щодо постраждалої особи.

Важливо пам'ятати, що, оскільки кожна ситуація різна і може мати інші важливі чинники, що впливають на рівень небезпеки і не передбачені цією формою оцінки ризику, співробітник уповноваженого підрозділу поліції може на свій розсуд оцінити рівень небезпеки як високий, якщо він/вона вважає, що постраждала особа перебуває у потенційно небезпечній ситуації або ситуації, яка може призвести до смерті постраждалої особи або інших тяжких наслідків.

Для отримання додаткової інформації можна звернутись до методологій оцінки ризиків, які наразі використовуються в усіх державах – членах РЄ, викладені в Додатку до Стандартів й методики з оцінки ризиків РЄ.⁵¹

6. Опитування дітей, що стали свідками та/або постраждалими від домашнього наси́льства

В своєму 1-му Загальному звіті ГРЕВІО⁵² розглядає три виклики щодо захисту жінок, які постраждали від домашнього насильства та їхніх дітей в контексті встановлення опіки та можливості відвідання. Вони стосуються виклику щодо забезпечення захисту та підтримки дітей-свідків домашнього насильства, недостатніх заходів для забезпечення безпеки матерів, які є постраждалими від домашнього насильства та їх дітей, в процесі встановлення опіки та графіку відвідувань, а також примусової медіації в рамках цивільного процесу та процесу розлучення і встановлення опіки та місця проживання дитини⁵³.

Керівні принципи ООН щодо судочинства в питаннях дітей-жертв і дітей-свідків злочинів (Резолюція ЕКОСОП № 2005/20, 2005 року) у пп. 10-14 визначають, що поводження з дітьми-жертвами та свідками повинно ґрунтуватися на прояві турботи та врахуванні їхніх інтересів впродовж усього процесу здійснення правосуддя з огляду на їхнє конкретне становище та безпосередні потреби, вік, стать, стан здоров'я та рівень зрілості і при повній повазі до їхньої фізичної, психічної та моральної недоторканності⁵⁴

У **Керівних принципах Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей** зазначено: «Поліція повинна поважати особисті права та гідність усіх дітей та враховувати їхню вразливість, тобто враховувати їх вік та зрілість та будь-які особливі потреби тих, хто може зазнати фізичної чи психічної вади або має труднощі в спілкуванні»⁵⁵.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «дитина, яка постраждала від домашнього насильства, –

особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства». Отже, поліцейські мають усвідомлювати, що дитина може бути надійним свідком за умови професійного підходу і дружнього ставлення під час опитування.

6.1 Вимоги міжнародного та національного законодавства

Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція) містить детальні вимоги до процесу опитування дитини, яка є свідком чи постраждалою від кримінальних посягань. Лансаротська конвенція була ратифікована Верховною Радою України 27 серпня 2012 року і набрала чинності 1 грудня 2012 року.

Стаття 35. Опитування дитини

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення:
 - a) проведення опитувань дитини без необґрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам;
 - b) проведення опитувань дитини, якщо це необхідно, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні;
 - c) проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей;
 - d) проведення всіх опитувань дитини одними й тими самими особами, якщо це можливо та де це доцільно;
 - e) якомога меншої кількості опитувань і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження;
 - f) можливості супроводження дитини її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше.
2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення можливості запису на відеоплівку опитування жертви або, де це доцільно, свідка дитини та прийняття таких відеосвідчень як доказу в суді згідно з нормами її національного законодавства.

3. Якщо вік жертви не встановлено та є підстави вважати, що жертва є дитиною, то заходи, передбачені в пунктах 1 та 2 цієї статті, застосовуються до неї доти, доки тривають перевірки її віку.

Відповідно до Стамбульської конвенції, діти, які стали свідками домашнього насильства, є постраждалими від насильства. Вона передбачає психосоціальні консультації для дітей, які стали свідками будь-яких форм насильства або будь-якої форми насильства стосовно їхньої вікової групи, та скерована на інтереси дитини (стаття 26). Відповідно до статті 46, вчинення злочину проти дитини або у присутності дитини є обтяжуючим чинником.

«Методичні рекомендації щодо опитування дітей у межах розслідування»⁵⁶ підготовлені Радою Європи в 2021 році, містять основні принципи, яких необхідно дотримуватися під час опитування постраждалих дітей і дітей-свідків насильства:

- a) Опитування, орієнтоване на перевірку гіпотез (а не на їх підтвердження).
- b) Підхід, орієнтований на дитину. Сюди входить і надання можливості дитині самій вибирати слова для опису ситуації, подій, відчуттів та переживань щодо події.
- c) Сприятливе для дітей середовище. Приміщення для опитувань повинно відповідати стандартному набору критеріїв зручності для дітей включно з критеріями, що стосуються освітлення приміщення, кольорової палітри, меблів, звукоізоляції, розміщення записувального обладнання тощо.

! За будь-якої можливості слід обирати «Зелену кімнату» або центр Барнахус.

«Зелена кімната» – метод опитування дітей, що потрапили в систему правоохоронних органів, зокрема жертв і свідків.

Методику втілюють на основі мережі з спеціально облаштованих «Зелених кімнат» по всій країні, де підтримують середовище, яке запобігає повторній віктимізації дитини. «Зелені кімнати» облаштовані технічними засобами, які дають слідчому змогу належно записувати бесіду, що сприяє запобіганню повторних опитувань.⁵⁷

Барнахус («будинок для дітей») – це місце, де багатопрофільна міжвідомча команда, до якої входять представники правоохоронних органів, кримінального судочинства, служб захисту дітей, а також медичні працівники і працівники сфери захисту психічного здоров'я, співпрацює, щоб забезпечити дітям – жертвам та свідкам насильства – скоординований ефективний захист, послуги та правосуддя, дружнє до дітей.

Модель «Барнахус» передбачає міждисциплінарні та міжвідомчі заходи втручання, організовані під одним дахом у дружньому до дитини середовищі, де в центрі зосереджені найкращі інтереси дитини.

- d) Дотримання протоколу слідчого опитування дітей під час розслідування.

Для забезпечення послідовності та відповідності вимогам щодо рівня розвитку, а також для максимальної корисності й прийнятності зібраних доказів важливо, щоб інтерв'юери дотримувалися заснованого на фактичних даних структурованого протоколу опитування в ході розслідування, такого, як протокол Національного Інституту проблем дитячого здоров'я та розвитку людини (NICHD). Опитування має складатися з таких фаз:

- вступ, інструкції та досягнення взаєморозуміння;
- істотне або вільне пригадування;
- додаткові запитання;
- закінчення допиту.

- e) Залучення підготовлених практичних фахівців, зокрема фахового психолога (посередника). Слідчі опитування дітей повинні проводити кваліфіковані фахівці.

Незалежно від того, чи ставить запитання головний слідчий, чи фахівець-психолог (посередник), фахівець-психолог (посередник) повинен бути нейтральним фахівцем, чия участь у розслідуванні не становить конфлікту інтересів з іншою його діяльністю. Зокрема фахівець-психолог (посередник) ніколи не бере участі в терапії або консультуванні відповідної дитини в жодній іншій якості. До того ж фахівець-психолог (посередник) не може бути одночасно шкільним психологом постраждалої дитини-жертви/дитини-свідка, психологом, який надає терапевтичні, консультаційні послуги тощо.

- f) Координація та планування на етапі, що передує опитуванню. Призначені для розгляду справи головний слідчий і фахівець-психолог (посередник) повинні ретельно координувати на етапі планування свої відповідні ролі під час опитування.

Головний слідчий завжди несе повну відповідальність за проведення опитування.

Він повинен розглядатися як головний слідчий, незалежно від того, хто озвучує запитання під час опитування.

- g) Увага як до вербальної, так і до невербальної мови. Тлумачення невербальної мови є важливою складовою навичок слідчого. Розуміння невербальної мови дітей дає змогу на ранньому етапі виявляти небажання розкривати інформацію, що дає змогу слідчому змінювати свою поведінку, допомагаючи дитині подолати початкове небажання, надаючи підтримку без натяків до того, як на етапі обговорення буде порушене питання можливого насильства. Однак використання невербальних сигналів і видимий прояв емоцій – це не одне й те саме і їх не можна плутати.

Під час опитування, дитина, яка постраждала від насильства (або була свідком насильства), не завжди може демонструвати «очікувані» емоції чи поведінку.

- h) Правильне використання типів запитань відповідно до принципу «континууму пісочного годинника» – тобто поступово переходять від відкритого типу запитань до більш предметних, а потім повертаються до запитань відкритого типу ближче до кінця опитування.

6.2. Вимоги Кримінального процесуального кодексу України

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає, що психолог повинен бути присутнім на всіх стадіях провадження, в яких задіяна дитина. Кримінальне процесуальне законодавство використовує термін «допит малолітньої чи неповнолітньої особи» для опитування дитини (потерпілої особи, свідка чи підозрюваного).

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Стаття 226. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи:

1. Допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря.
2. Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день.
3. Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання.
4. До початку допиту особам, зазначеним у частині першій цієї статті, роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми при допиті, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання.

Завдання психолога або педагога – допомогти слідчому встановити психологічний контакт, виробити правильну тактику проведення допиту, сформулювати запитання з урахуванням дитячої психіки або індивідуальних особливостей психіки неповнолітнього. Для цього психолог або педагог може бути ознайомлений із деякими обставинами кримінального провадження, даними про особу неповнолітнього, про його ставлення до підозрюваного, потерпілого, про подію кримінального правопорушення тощо. Після опитування (допиту) дитини психолог може скласти професійний висновок.

Тривалість допиту дитини визначається часом, необхідним і достатнім для отримання відомостей, що мають значення для кримінального провадження. Але оскільки проведення допиту пов'язане із важким психологічним напруженням, діти швидко втомлюються, вони стають неуважними, статтю передбачено час проведення допиту, який не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день. Закон не встановлює тривалості перерви. Слідчий повинен визначити її за своїм внутрішнім переконанням.

Показання при допиті неповнолітніх свідків чи потерпілих варто записувати в протоколі простими і зрозумілими їм реченнями, з урахуванням особливостей їхньої мови (української, російської, «суржик») та мовлення (може говорити нечітко, невиразно, якщо соромно – то дуже тихо).

Окрім правильно проведеного допиту дитини – свідка та/або постраждалої від злочину особи, важливим є фіксація цього допиту не тільки в протоколі, але й на відео- та аудіоносіях, із метою подальшого використання таких записів як під час досудового слідства, так і в суді.

Практичні рекомендації фахівцям

Варто дотримуватись таких засад для налагодження позитивних відносин із дитиною-свідком чи постраждалою особою:

- звертайтеся до дитини на ім'я;
- намагайтесь створити безпечну атмосферу, висловлюйте позитивне доброзичливе ставлення до дитини;
- говоріть повільно, чітко, спокійним голосом;
- використовуйте просту, зрозумілу для дитини мову;
- часто виражайте свою зацікавленість дитиною жестом (хитанням головою) або інтонацією;
- переконайте дитину, що вона є партнером у розмові, скажіть, що те, що вона розповідає, є важливим;
- підтримуйте відповідний зоровий контакт, без надмірного, безперервного спостереження за дитиною;
- переривайте розповідь дитини лише тоді, коли це вкрай необхідно;
- перепитайте дитину, якщо не зрозумієте її висловлювань;
- якщо дитина довгий час не відповідає на запитання, спробуйте сформулювати його інакше;
- гідно оцініть зусилля дитини, яка дає показання, але не хваліть за конкретні відповіді, не обіцяйте винагороди;
- скажіть дитині, якщо виникне така потреба, що ви усвідомлюєте, що дитина збентежена, і підкресліть небезпідставність її почуття;
- коли ви намагаєтесь, щоб дитина розповідала про себе, покажіть готовність відкрити частину свого приватного життя, щоб стати для малолітнього свідка чи потерпілого більш реальною, ближчою людиною (наприклад, запитуючи про тварин, скажіть, яку ви мали тваринку у своєму дитинстві або яка є у вас тепер).

Варто уникати таких помилок:

- не порушуйте фізичного простору дитини, залишайтеся на безпечній для неї відстані;
- не підганяйте дитину, давайте їй час на те, щоб обдумати свої відповіді;
- не оцінюйте дитину та її висловлювання;
- не реагуйте здивуванням на висловлювання дитини, навіть якщо вони вас шокують;
- не коментуйте описуваних дитиною ситуацій згідно з уявленнями дорослих (наприклад, «Це було небезпечно для тебе...», «Це, мабуть, було для тебе жахливим»);
- не змушуйте дитину до відповіді, говорячи, що вона повинна щось знати або пам'ятати;
- не давайте дитині обіцянок, яких ви не зможете виконати;
- не питаєте у скривдженої дитини, чи злочинець повинен бути покараний і яким чином;
- не оцінюйте близьких дитині осіб;
- не впадайте в паніку, якщо дитина виражає свої негативні емоції, наприклад, плаче, скажіть, що розумієте її реакцію;
- не кажіть дитині «не плач», «не нервуй».

7. Інформування про права та послуги, які надаються державними органами та іншими організаціями особам, постраждалим від домашнього насильства та насильства стосовно жінок

Надання інформації – обов’язкова частина будь-якої програми захисту і підтримки особи, яка постраждала від насильства. Це дає можливість приймати рішення щодо розв’язання проблеми та мінімізації ризиків у подальшому житті. Інформування про права і можливості особи здійснюється в доступній для неї формі, з урахуванням усіх її особливостей.

Особі, яка постраждала від насильства, в доступній формі надається інформація про:

- дієвий, ефективний та невідкладний захист в усіх випадках домашнього насильства, недопущення повторних випадків домашнього насильства;
- можливість звернутися особисто або через свого представника до суб’єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

- можливості отримання повної та вичерпної інформації від суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про свої права і соціальні послуги, медичну, соціальну, психологічну допомогу, якими вона може скористатися;
- безоплатне отримання відповідно до законодавства соціальних послуг, медичної, соціальної та психологічної допомоги відповідно до її потреб;
- безоплатну правову допомогу у порядку, встановленому Законом України «Про безоплатну правову допомогу»;
- повагу до честі та гідності, уважне та гуманне ставлення з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- конфіденційність інформації особистого характеру, яка стала відома суб'єктам, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, під час роботи з постраждалою особою, та захист персональних даних;
- вибір спеціаліста, як то працівника поліції або соціальної служби, за статтю (за можливості);
- відшкодування кривдниками завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, у порядку, визначеному законодавством;
- звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до відповідальності, застосування до них спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству;
- своєчасне отримання інформації про остаточні рішення суду та процесуальні рішення правоохоронних органів, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї домашнього насильства, зокрема й пов'язані з ізоляцією кривдника або його звільненням;
- інші права, передбачені законодавством у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Також представники поліції роз'яснюють про право відмовитися від запропонованої допомоги.

Нижче представлено перелік установ та сервісів, як державних так і недержавних, які надають підтримку постраждалим від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, постраждалим в наслідок війни. Контактна інформація установ подана в Додатку 4.

Назва установи	Повноваження органів, установ і закладів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі, насильства, зокрема сексуального, пов'язаного із збройним конфліктом
Установи та заклади охорони здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> • Повідомлення уповноважених підрозділів органів Національної поліції України про виявлення ушкоджень, що могли виникнути внаслідок учинення домашнього насильства, а в разі виявлення ушкоджень у дитини – також службу у справах дітей; • у разі виявлення тілесних ушкоджень забезпечення в установленому порядку проведення медичного обстеження постраждалих осіб; • у разі виявлення ушкоджень сексуального характеру – направлення постраждалих осіб на тестування на ВІЛ-інфекцію; • надання медичної допомоги постраждалим особам з урахуванням індивідуальних потреб; • інформування постраждалих осіб про заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися
Центри соціальних служб	<ul style="list-style-type: none"> • Проведення соціально-профілактичної роботи, спрямованої на запобігання потраплянню у складні життєві обставини осіб та сімей із дітьми; • надання особам і сім'ям із дітьми комплексу соціальних послуг відповідно до їх потреб: • соціальний супровід; • консультування; • соціальна інтеграція та реінтеграція; • соціальна адаптація; • кризове та екстрене втручання; • представництво інтересів
Центр надання соціальних послуг	<p>Є комплексним закладом соціального захисту населення, структурні або відокремлені (територіальні) підрозділи якого надають соціальну роботу та надають соціальні послуги особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/ або перебувають у складних життєвих обставинах</p>

Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/ або насильства за ознакою статі, насильства, зокрема сексуального, пов'язаного із збройним конфліктом

- Надання комплексної соціально-психологічної та первинної правової допомоги;
- надання соціальних послуг постраждалим особам, зокрема й у випадках, коли такі особи звернулися разом із дитиною;
- забезпечення їм (за потреби) можливості короткострокового або цілодобового перебування у спеціально обладнаному при денному центрі приміщенні («кризова кімната»);
- проведення оцінки потреб постраждалої особи за визначеною формою, складення разом із нею індивідуального плану заходів для усунення складних життєвих обставин, установлення строків виконання;
- сприяння у наданні постраждалим особам екстреної медичної допомоги у разі потреби в медичних закладах;
- інформування особи, яка постраждала від насильства, зокрема сексуального, пов'язаного із збройним конфліктом, або її законних представників про можливості звернення до правоохоронних органів з метою фіксації та документування воєнних злочинів з подальшим відповідним захистом;
- інформування місцевої держадміністрації, органів місцевого самоврядування, уповноваженого підрозділу органу Національної поліції про виявлення фактів домашнього насильства за наявності добровільної поінформованої згоди постраждалих осіб, крім випадків учинення насильства стосовно дітей та недієздатних осіб або виявлення актів насильства кримінального характеру, коли така згода не вимагається;
- у разі виявлення факту домашнього насильства стосовно дитини – інформування протягом доби служби у справах дітей та уповноваженого підрозділу органу Національної поліції.

Строк цілодобового перебування у «кризовій кімнаті» не може перевищувати 10 діб. Продовження строку перебування погоджується директором (завідувачем) денного центру на строк, що не перевищує десяти діб, на підставі оцінки потреб постраждалої особи. Максимальний строк перебування у «кризовій кімнаті» становить не більше ніж 20 діб. Після закінчення граничного строку перебування у «кризовій кімнаті» постраждалу особу може бути влаштовано до інших спеціалізованих служб, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

<p>Центри соціально-психологічної допомоги</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Надання соціальних послуг особам, які внаслідок стихійного лиха, збройних конфліктів, домашнього насильства та насильства за ознакою статі, торгівлі людьми або реальної загрози їх вчинення тощо перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати; • надання притулку особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, у разі відсутності у зазначених осіб засобів до існування; • проведення оцінки потреб зазначених осіб, складання разом із ними індивідуальних планів заходів щодо усунення складних життєвих обставин з установленням строків виконання; • надання психологічної допомоги, сприяння проведенню аналізу життєвих ситуацій, проведення роботи з корекції сімейних стосунків; • сприяння отриманню зазначеними особами безоплатної • правової допомоги, реєстрації місця проживання (перебування), отриманню (відновленню) житла, працевлаштуванню, навчанню тощо; • у разі потреби організація надання зазначеним особам екстреної медичної допомоги; • надання соціальних послуг консультування за допомогою телефонного зв'язку, а також в умовах денного стаціонару без забезпечення тимчасовим притулком і харчуванням; • прийом та розгляд заяви особи, яка постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, чи її представника про отримання допомоги та надання такій особі інформації про її права та можливість отримання необхідної допомоги
<p>Соціальні центри матері та дитини</p>	<p>Є закладом для тимчасового проживання жінок на сьомому – дев'ятому місяцях вагітності та матерів із дітьми віком від народження до 18 місяців, які перебувають у складних життєвих обставинах, що перешкоджають виконанню материнського обов'язку:</p> <ul style="list-style-type: none"> • створення соціально-побутових умов для тимчасового проживання осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; • сприяння в отриманні безоплатної правової допомоги, реєстрації місця проживання (перебування), отриманні (відновленні) житла, працевлаштуванні тощо; складанні плану виходу із складної життєвої ситуації, з питань догляду за дітьми раннього віку, їх розвитку та виховання, а також надання інформації з питань соціального захисту населення; • сприяння в отриманні безоплатної правової допомоги, реєстрації місця проживання (перебування), отриманні (відновленні) житла, працевлаштуванні тощо;

	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення зазначеним особам навчання, розвитку і підтримки соціальних навичок; • організація отримання особами медичних послуг, медичного обстеження
Центри соціально-психологічної реабілітації дітей	<p>Заклади соціального захисту, що створюються для тривалого (стаціонарного) або денного перебування дітей віком від 3 до 18 років, які опинились у складних життєвих обставинах, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової та інших видів допомоги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • здійснення соціального захисту дітей, прийнятих до центру; • надання дітям комплексу соціальних послуг; • проведення соціально-педагогічної корекції з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини; • сприяння поверненню дитини до біологічної сім'ї; • забезпечення відвідування дітьми загальноосвітніх або інших навчальних закладів чи індивідуальному навчанню з урахуванням потреб та можливостей дитини; • сприяння формуванню у дітей власної життєвої позиції для подолання звичок асоціальної поведінки; • надання психологічної та інших видів допомоги батькам (або особам, які їх замінюють) дітей, що перебувають у центрі, спрямованої на повернення дитини до сім'ї; • розроблення рекомендацій із питань соціально-психологічної адаптації дитини для педагогічних та соціальних працівників і батьків. <p>Дитина може перебувати у центрі протягом часу, необхідного для її реабілітації, але не більше ніж 9 місяців у разі стаціонарного перебування та 12 місяців – денного перебування</p>
Притулок для дітей Служби у справах дітей	<p>Серед інших категорій приймаються діти, які постраждали від домашнього насильства та/або вчинили домашнє насильство у будь-якій формі (у разі неможливості проживання дитини з батьками, іншими законними представниками у зв'язку із вчиненням домашнього насильства стосовно неї або за її участю та за умови відсутності контакту між постраждалою від домашнього насильства дитиною та дитиною, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі.</p> <p>Діти можуть перебувати у притулку протягом часу, необхідного для їх подальшого влаштування, але не більше 90 днів</p>

Бюро судово-медичної експертизи управлiнь охорони здоров'я	<p>Судово-медична експертиза проводиться згiдно з постановою особи, що проводить дiзнання, слiдчого, прокурора, суддi, а також за ухвалою суду.</p> <p>Результати судово-медичної експертизи оформлюються документом, який має назву «Висновок експерта». За наявності направлення на проведення експертизи працівника органу внутрішніх справ експертиза проводиться безплатно</p>
Центри/бюро з надання безплатної вторинної правової допомоги	<ul style="list-style-type: none"> • Надання правової інформації; • надання консультацій і роз'яснень із правових питань; • складання заяв, скарг та інших документів процесуального характеру (крім документів процесуального характеру); • надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги. <p>Вiдповiдно до статтi 14 Закону України «Про безплатну правову допомогу» постраждали вiд домашнього насильства або насильства за ознакою статi мають право на безплатну вторинну допомогу, яка передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • захист; • здiйснення представництва iнтересiв осiб, що мають право на безплатну вторинну правову допомогу, в судах, iнших державних органах, органах мiсцевого самоврядування, перед iншими особами; • складання документiв процесуального характеру
Мобiльнi бригади соцiально-психологiчної допомоги особам, якi постраждали вiд домашнього насильства та/або насильства за ознакою статi	<p>Спецiалiзована служба пiдтримки осiб, якi постраждали вiд домашнього насильства та/або насильства за ознакою статi. Мета – надання соцiально-психологiчної допомоги постраждалим особам, зокрема соцiальних послуг iз консультування, кризового та екстреного втручання, соцiальної профiлактики вiдповiдно до їх потреб:</p> <ul style="list-style-type: none"> • реагування та надання не пiзнiше нiж протягом однiєї доби соцiально-психологiчної допомоги постраждалим особам, якi потребують термiнової допомоги, зокрема шляхом кризового та екстреного втручання; • iнформування постраждалих осiб щодо послуг (медичних, соцiальних, психологiчних, правових тощо), якi вони можуть отримати для подолання наслiдкiв насильства, та щодо надавачiв таких послуг, зокрема iнших загальних або спецiалiзованих служб пiдтримки постраждалих осiб; • роз'яснення постраждалим особам їхнiх прав, визначених законом, можливостей отримання допомоги вiд суб'єктiв та доцiльностi її отримання;

	<ul style="list-style-type: none"> • провадження інформаційно-просвітницької діяльності щодо форм, проявів та наслідків насильства, а також щодо заходів у сфері запобігання та протидії насильству.
Кризові кімнати	<p>Кімната кризового реагування – безпечне місце перебування постраждалих осіб від домашнього насильства. Це тимчасовий притулок для жінок, дітей і чоловіків, які зазнали домашнього або гендерно зумовленого насильства.</p> <p>Адреси не розголошуються з безпеки постраждалих від насильства, і потрапити до «кризової кімнати» можна лише за направленням соціальної служби або поліції.</p> <p>Термін перебування у кімнаті кризового реагування – в середньому 10 днів (може відрізнятись в різних кризових кімнатах). Під час перебування у «кризовій кімнаті» постраждала особа зможе отримати психологічну та юридичну допомогу.</p>
Притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі	<p>Спеціалізована служба підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • створення безпечних умов для перебування постраждалих осіб у притулку; • створення соціально-побутових умов для перебування постраждалих осіб у притулку (забезпечення у межах наявних ресурсів продуктами харчування, надання можливості збереження документів, користування душем, пральною машиною, м'яким інвентарем тощо); • надання психологічних, юридичних, інформаційних та інших консультативних послуг, необхідних для комплексної допомоги забезпечення у разі потреби госпіталізації постраждалої особи; • допомога у працевлаштуванні; • сприяння у пошуку альтернативного придатного безпечного місця перебування чи направлення їх для отримання послуг до інших загальних і спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб у разі, коли в притулку недостатньо місць або необхідні послуги не надаються; • сприяння у разі потреби забезпеченню транспортування • постраждалих осіб до місць отримання ними необхідних послуг, які у притулку не надаються. <p>Послуги, які надаються вже існуючими притулками, можуть відрізнятись залежно від наявних ресурсів та специфіки діяльності. Притулки можуть бути як державні, так і недержавні, роботу яких забезпечують та підтримують неурядові, благодійні, міжнародні, релігійні організації тощо.</p>

<p>Центри допомоги врятованим</p>	<p>Центри допомоги врятованим – це державні установи, створені Урядом України у партнерстві з UNFPA, де люди, котрі виїхали з зони активних бойових дій та/або тимчасово окупованих територій, можуть отримати комплексну соціально-психологічну підтримку. Центрами також надається допомога постраждалим від гендерно зумовленого насильства, сексуального насильства пов'язаного з конфліктом, тощо</p> <p>Центри надають:</p> <ul style="list-style-type: none"> • первинне психологічне консультування для нормалізації психоемоційного стану (у роботі з усіма ВПО); • консультації соціальних працівників щодо прав і наявної підтримки ВПО (гуманітарна допомога, інформація про центри підтримки ВПО з розміщення, поселення тощо); • консультації юристів системи безоплатної правової допомоги. <p>У разі виявлення випадків насильства:</p> <ul style="list-style-type: none"> • спеціалізоване соціально-психологічне консультування (у співпраці з мобільною бригадою соціально-психологічної допомоги постраждалим від насильства); • ведення випадку (case management), за яким фахівець Центру відповідно до потреб постраждалої особи поєднує її з надавачами відповідних послуг (наприклад, медичної допомоги, правової допомоги, розміщення у притулку для постраждалих від насильства тощо) – фахівець самостійно контактує з усіма релевантними надавачами послуг та супроводжує постраждалу особу у процесі отримання допомоги.
<p>Громадські організації</p>	<p>Залежно від специфіки діяльності організації та наявних ресурсів та програм передбачено:</p> <ul style="list-style-type: none"> • психологічну, правову, інформаційну, соціальну допомогу, підтримку та захист; • улаштування до притулку для постраждалих від насильства; • організацію медичної допомоги особам, які постраждали від насильства; • просвітницькі, консультативні та інформаційні послуги серед населення, в громаді тощо

8. Міжвідомча та внутрішня взаємодія та допомога в ситуаціях домашнього насильства, насильства стосовно жінок, сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом

8.1. Співпраця між організаціями, орієнтованими на запобігання та протидію домашньому насильству, насильству стосовно жінок, сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом

Домашнє насильство, насильство стосовно жінок, сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, та інші види насильства потребують комплексного реагування. Якісні зміни, які повинна реалізувати поліція, потребують підтримки від інших установ та міжвідомчого співробітництва, включно у співпраці з громадськими організаціями, які працюють у цій сфері. Вони мають спеціальні знання та досвід для підтримки осіб у складних життєвих ситуаціях. У багатьох країнах неурядові організації також забезпечують діяльність притулків для жінок, які зазнають домашнього насильства, перебувають в складних життєвих обставинах та є вразливими до потрапляння в ситуацію насильства, змушені залишити своє помешкання тощо.

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» доповнено та розширено перелік суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, на які покладено обов'язки здійснення відповідних заходів. У оновленому вигляді система зазначених суб'єктів має таку структуру:

- спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, до яких насамперед належить Міністерство соціальної політики та його структурні підрозділи на місцях;
- інші органи та установи, на які покладаються функції зі здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. До них віднесено служби у справах дітей, уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти, органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, суди, прокуратура, уповноважені органи з питань пробації тощо;
- загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб. До загальних служб законодавцем віднесено центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); центри соціально-психологічної допомоги; територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам;
- спеціалізованими службами визначено притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр із питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.
- спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, до яких насамперед належить Міністерство соціальної політики та його структурні підрозділи на місцях;
- інші органи та установи, на які покладаються функції зі здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

До них віднесено служби у справах дітей, уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти, органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, суди, прокуратура, уповноважені органи з питань пробації тощо;

- загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб. До загальних служб законодавцем віднесено центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); центри соціально-психологічної допомоги; територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам;
- спеціалізованими службами визначено притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр із питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.

Взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству регулюється нормативно-правовими актами⁵⁸ та передбачає:

- взаємне інформування не пізніше однієї доби про виявлені факти домашнього насильства у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом;
- реагування на випадки домашнього насильства відповідно до компетенції та з урахуванням оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі;
- узгодження заходів реагування на випадки домашнього насильства та надання дієвої допомоги постраждалим особам, що здійснюються різними суб'єктами;

- розроблення та виконання відповідно до компетенції програм для кривдників;
- розроблення та виконання відповідно до компетенції програм із запобігання та протидії домашньому насильству;
- організацію здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до компетенції;
- обмін досвідом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- скоординовану міжвідомчу підготовку фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- здійснення спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству моніторингу дотримання вимог законодавства суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, розроблення пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування.

8.2. Мережа поліцейських мобільних груп із реагування на випадки домашнього насильства

Із метою підвищення ефективності реагування на домашнє насильство ще в 2017 році Національною поліцією України було започатковано пілотний проєкт зі створення мережі поліцейських мобільних груп проти насильства «Поліна» (Поліція проти насильства) (Доручення «Про впровадження новітніх форм та методів роботи з реагування на факти вчинення насильства в сім'ї» №1005/05/20-2 від 27.01.2017 р.). Мережа таких поліцейських мобільних груп у якості пілотного проєкту почала запроваджуватися в Дарницькому районі м. Києва, Малиновському районі м. Одеси та в м. Северодонецьку (Луганська область). Згодом проєкт був поширений на всю територію країни і відповідно до інформації Національної поліції⁵⁹ в 2021 році на території України працювало 86 мобільних груп реагування на факти домашнього насильства. Мережа створена для вчасного виявлення випадків домашнього насильства, ефективного реагування, забезпечення супроводу та захисту для постраждалих та запобігання подальшого циклу насильства. До складу груп входять

працівники різних підрозділів поліції: дільничні офіцери, ювенальна превенція і патрульні поліцейські. Члени таких груп реагування попередньо проходять спеціалізоване навчання та конкурсний відбір. Дані мобільні групи здійснюють реагування безпосередньо на виклики щодо випадків домашнього насильства.

В умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації, зростання масштабів злочинів сексуального насильства, які вчинялись окупантами, фахівці мобільних груп реагування були задіяні також до відпрацювання на деокупованих територіях, спілкування з постраждалими від насильства, свідками тощо. Для забезпечення більш ефективного реагування на факти сексуального насильства, пов'язаного з війною, були сформовані спеціалізовані мобільні групи реагування на такі випадки. Відповідно до інформації Національної поліції станом на червень 2023 діє вісім таких спеціалізованих груп.

Алгоритм опрацювання звернення

При надходженні звернення на номер «102» оператором служби здійснюється кваліфікація повідомлення та направляється екіпаж. Після прибуття на виклик працівників патрульної поліції ними здійснюється аналіз ситуації. У разі кваліфікації домашнього насильства вони проводять оцінку ризиків за відповідною процедурою та, за потреби, виносять терміновий заборонний припис стосовно кривдника. Працівники поліції готують адміністративні матеріали, відбирають пояснення та передають всю інформацію у відділ поліції рапортом про ситуацію для подальшого направлення на мобільну групу. Надалі працівники патрульної поліції також будуть формувати справу і направляти до суду.

На виклик щодо домашнього насильства може бути відразу направлено мобільну групу з реагування на випадки домашнього насильства. Мобільна група здійснює зазначені вище заходи з подальшим формуванням справи, направленням справи до суду та доставленням кривдника до суду, а також має поставити кривдника на профілактичний облік із подальшим проведенням профілактичної роботи. У разі винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника повинна здійснювати контроль за його дотриманням.

Важливим складником такого алгоритму є обізнаність представників мобільних груп реагування щодо наявних у регіоні служб підтримки для постраждалих від насильства та їх контактів, інформування про це постраждалих осіб та перенаправлення для отримання допомоги (гарячі лінії, центри безоплатної правової допомоги, центри соціально-психологічної реабілітації, кризові центри, притулки тощо).

9. Гарячі лінії

Урядова гаряча лінія з запобігання домашньому насильству 1547 працює з лютого 2020 р. Дзвінки до кол-центру зі стаціонарних та мобільних телефонів безплатні. Гаряча лінія працює цілодобово.

Надаються інформаційні, психологічні, юридичні консультації жертвам домашнього насильства, насильства за ознакою статі, насильства стосовно дітей та ризиків щодо такого насильства.

Консультації надаються по телефону та через електронні канали зв'язку:

- **1547** (в межах України)
- +38(044) 284-19-43 – для дзвінків із-за кордону (оплата за тарифами відповідного оператора зв'язку)
- <https://1547.ukc.gov.ua/>

Національна гаряча лінія з запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної дискримінації 116 123 або 0 800 500 335

Консультації надаються безплатно, анонімно і конфіденційно, цілодобово. Національна гаряча лінія – важливий елемент у системі перенаправлення та надання допомоги постраждалим і включена в алгоритм роботи мережі поліцейських мобільних груп із реагування на випадки домашнього насильства. Роботу лінії забезпечує ГО «Ла Страда-Україна».

Консультації надаються по телефону та через електронні канали зв'язку:

- **116 123** (безкоштовно з усіх мобільних телефонів в Україні)
- **0 800 500 335** (безкоштовно з мобільних та стаціонарних номерів телефонів в Україні)
- Telegram – @NHL116123

- Instagram – @lastradaukraine
- Facebook – @lastradaukraine
- Skype – користувач lastrada-ukraine
- E-mail – hotline@la-strada.org.ua

Національна гаряча лінія для дітей та молоді 116 111 або 0 800 500 225

Консультації надаються безплатно, анонімно і конфіденційно, цілодобово. Основні теми консультацій – насильство над дітьми та жорстоке поводження з ними у сім'ї та з боку оточення, психологічні проблеми, негаразди у стосунках з дорослими, підлітками та однолітками, майнові права дітей, питання встановлення опіки, булінг, безпека в інтернеті тощо. За результатами опрацювання повідомлень щодо насильства стосовно дітей, жорстокого поводження, порушення прав дітей готуються звернення відповідних структур – органів поліції, служб у справах дітей – для подальшого реагування. Роботу лінії забезпечує ГО «Ла Страда-Україна».

Консультації надаються по телефону та через електронні канали зв'язку:

- **116 111** (безкоштовно з усіх мобільних телефонів в Україні)
- **0 800 500 225** (безкоштовно з мобільних та стаціонарних номерів телефонів в Україні)
- Instagram: @childhotline_ua
- Telegram: @NHL116111
- Facebook: @childhotline.ukraine

Контактний центр системи безплатної правової допомоги 0 800 213 103

надає можливість отримати консультації юристів цілодобово та безплатно у межах України зі стаціонарних та мобільних телефонів.

Надає консультації щодо надання безплатної правової допомоги, юридичних консультацій та інформації з правових аспектів, інформує про доступні послуги, гарячі лінії та контакти установ, що надають допомогу для відповідних категорій, зокрема й тих, хто страждає від домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

Консультації надаються по телефону та через електронні канали зв'язку:

- **0 800 213 103** (в межах України)
- Telegram: <https://t.me/LegalAidUkraineBot>
(кнопка «Отримати консультацію»)
- дізнатись де найближче бюро правової допомоги:
https://bit.ly/bpd_buro

Чат-бот #ДійПротиНасильства @police_helpbot

Працює у месенджері Telegram та створений Міністерством внутрішніх справ України у тісній співпраці з Харківським університетом внутрішніх справ та Національною поліцією України.

Чат-бот може: допомогти викликати служби допомоги (поліцію і швидку); переадресувати на спеціалістів безоплатної правової допомоги, які в свою чергу нададуть юридичну консультацію в онлайн-режимі; надати контакти інших служб допомоги; роз'яснити, що таке домашнє насильство та як протидіяти цьому явищу, повноваження органів і установ, які здійснюють заходи з запобігання домашньому насильству.

Застосунок «Крила»

Застосунок містить приховану кнопку SOS, за допомогою якої можна непомітно викликати поліцію. Замаскований під додаток з зовсім іншими функціями, не викликає підозри у кривдника у разі, якщо той перевірятиме чужий телефон.

Також містить важливу інформацію про види домашнього насильства, способи протидії йому та корисні контакти і посилання де можна отримати допомогу та підтримку.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1.

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ТЕРМІНИ

Визначення та терміни відповідно до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами

Гендер – соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків. *(стаття 3 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами)*

Домашнє насильство – означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні *(стаття 3 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами)*

Злочини в ім'я так званої «честі» – акти насильства, зазвичай убивства, члена родини, найчастіше (але не обов'язково) жіночої статі, вчинене родичами за накликане на сім'ю «безчестя». Це охоплює, зокрема, заяви про те, що жертва порушила культурні, релігійні, соціальні чи традиційні норми або звичаї належної поведінки. *(стаття 42 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами)*

Каліцтво жіночих геніталій – такі форми умисної поведінки, як:

- а) видалення, інфібуляція або здійснення будь-якого іншого каліцтва в цілому або частково великих статевих губ, малих статевих губ або клітора;

- b) примушування жінки до того, щоб вона зазнала актів, перелічених у підпункті «а», або схилення її до цього;
- c) підбурювання, примушування дівчини до того, щоб вона зазнала актів, перелічених у підпункті «а», або схилення її до цього. *(стаття 38 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами)*

Насильство стосовно жінок – порушення прав людини й форма дискримінації стосовно жінок, означає всі акти насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання стосовно жінок, у тому числі погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті *(стаття 3 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами)*.

Насильство стосовно жінок за гендерною ознакою – насильство, яке спрямоване проти жінки через те, що вона є жінкою, або яке зачіпає жінок непропорційно *(стаття 3 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами)*

Переслідування – умисна поведінка, яка полягає в повторному здійсненні загрозливої поведінки, спрямованої на іншу особу, що змушує його чи її боятися за свою безпеку *(стаття 34 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами)*.

Сексуальне домагання – будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної або фізичної поведінки сексуального характеру, метою або наслідком якої є порушення гідності особи, зокрема шляхом створення залякувального, ворожого, принизливого або образливого середовища *(стаття 40 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами)*.

Сексуальне насильство, у тому числі зґвалтування – це здійснення без згоди вагінального, анального або орального проникнення сексуального характеру в тіло іншої особи з використанням будь-якої частини тіла або предмета; здійснення, без згоди, інших актів сексуального характеру з особою; примушування іншої особи до здійснення, без згоди, актів сексуального характеру з третьою особою *(стаття 36 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами)*.

Визначення та терміни відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»

Гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства (*стаття 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*).

Дискримінація за ознакою статі – ситуація, за якої особа та/або група осіб за ознаками статі, які були, є та можуть бути дійсними або ймовірними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами або привілеями в будь-якій формі, встановленій Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», крім випадків, коли такі обмеження або привілеї мають правомірну об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними (*стаття 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*).

Насильство за ознакою статі – діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті (*стаття 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*).

Сексуальні домагання – дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування (*стаття 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*).

Визначення та терміни відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

Дитина-кривдник – особа, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*)

Дитина, яка постраждала від домашнього насильства – особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала

свідком (очевидцем) такого насильства (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуально-го, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Запобігання домашньому насильству – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Кривдник – особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Обмежувальний припис стосовно кривдника – встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи (*ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Особа, яка постраждала від домашнього насильства, – особа, яка зазнала домашнього насильства у будь-якій формі (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Оцінка ризиків – оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Програма для кривдника – комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків та спрямований на зміну насильницької поведінки кривдника, формування у нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, у тому числі до виховання дітей, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Програма для постраждалої особи – комплекс заходів, спрямованих на позбавлення емоційної залежності, невпевненості у собі та формування у постраждалої особи здатності відстоювати власну гідність, захищати свої права у приватних стосунках, у тому числі за допомогою уповноважених органів державної влади, органів місцевого самоврядування (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Профілактичний облік – здійснення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України організаційно-практичних заходів щодо контролю за поведінкою кривдника з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, за дотриманням ним тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку із вчиненням домашнього насильства (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника – спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства (*стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*).

Визначення та терміни відповідно до Кримінального кодексу України

Зґвалтування – вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (*стаття 152 Кримінального кодексу України*).

Примушування до вступу в статевий зв'язок – примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою (*стаття 154 Кримінального кодексу України*).

Примушування до шлюбу – примушування особи до вступу в шлюб або до продовження примусово укладеного шлюбу, або до вступу у співжиття без укладання шлюбу, або до продовження такого співжиття, або спонукання з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає (*стаття 151² Кримінального кодексу України*).

Сексуальне насильство – вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи (*стаття 153 Кримінального кодексу України*).

ДОДАТОК 2.

ФОРМИ ПРОЯВУ І НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ПРАКТИЧНІ ПРИКЛАДИ

Вид домашнього насильства	Можливі форми прояву	Приклади наслідків насильства
Фізичне насильство	<ul style="list-style-type: none">- Штовхання, хапання, ляпаси;- побиття, стусани, укуси;- викручування рук;- смикання волосся;- спроби придушення;- мордування та катування;- заподіяння опіків;- кидання предметів у бік постраждалої особи;- загроза будь-якою зброєю;- відмова у наданні необхідної допомоги, зокрема й медичної	<ul style="list-style-type: none">- Порушення фізичного, психічного здоров'я;- каліцтво або смерть постраждалої особи;- економічні/фінансові втрати;- заподіяння шкоди честі та гідності постраждалої особи;
Сексуальне насильство	<ul style="list-style-type: none">- Зґвалтування, зокрема й «зґвалтування в шлюбі»;- примус до небажаних сексуальних контактів;- сексуальні домагання;- інші дії сексуального характеру без проникнення в тіло іншої особи: примусове оголення;- розбещення дітей, втягування дитини у заняття проституцією або створення дитячої порнографії тощо	<ul style="list-style-type: none">- Порушення або втрата репродуктивних функцій;- небажана вагітність/втрата дитини;- захворювання, які передаються статевим шляхом;- порушення фізичного, психічного здоров'я та розвитку (дитини);- завдання шкоди честі та гідності постраждалої особи- суїцидальні наміри;
Психологічне насильство	<ul style="list-style-type: none">- Словесні образи, погрози вбивства;- погрози завданням каліцтва, травм, побиттям;- приниження, переслідування;- залякування;- пошкодження, псування або приховування особистих речей тощо- погрози завдати шкоди іншим близьким людям, домашнім тваринам тощо	<ul style="list-style-type: none">- Емоційна невпевненість, низька самооцінка;- нездатність захистити себе;- шкода психічному здоров'ю особи;- суїцидальні думки чи наміри;- втрата довіри до оточуючих, проблеми з побудовою стосунків з іншими людьми
Економічне насильство	<ul style="list-style-type: none">- Умисне позбавлення члена сім'ї житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які постраждала особа має передбачене законом право;- пошкодження, знищення власності;- проникнення в житло;- підпал;- обмеження (позбавлення) доступу до сімейного бюджету;- примус члена сім'ї виконувати важку, непосильну роботу;- економічна експлуатація	<ul style="list-style-type: none">- Матеріальні збитки;- втрата роботи / доходу;- погіршення якості життя

ДОДАТОК 3.

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ФОРМИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З КОНФЛІКТОМ

Цей додаток має на меті висвітлити найпоширеніші, найчастіші прояви сексуального насильства під час збройного конфлікту, але перелік цих проявів не є вичерпним.

Римський статут Міжнародного кримінального суду визначає сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом – зґвалтування, сексуальне рабство, примус до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація, примусовий шлюб та інші форми сексуального насильства порівняної тяжкості, скоєні проти жінок, чоловіків, дівчат та хлопчиків та прямо або опосередковано пов'язані з конфліктом.

Типові форми сексуального насильства, пов'язаного з війною:

- зґвалтування;
- погрози та спроби здійснення зґвалтування або сексуального насильства в інших формах;
- каліцтво жіночих чи чоловічих статевих органів, інші види насильства, спрямованого на статеві органи;
- сексуальне рабство, зокрема рабство через примусовий шлюб;
- тортури сексуального характеру, зокрема підведення електричного струму до статевих органів;
- примушування до спостереження за сексуальним насильством над близькою людиною чи дитиною;
- примусова проституція, примусова вагітність, примусовий аборт або стерилізація;
- примусове оголення;
- сексуальні домагання (наприклад, на блокпостах, у бомбосховищах тощо).

ДОДАТОК 4.

КОНТАКТИ ІНСТИТУЦІЙ ТА РЕСУРСИ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ЖІНОК, СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З ВІЙНОЮ

Назва	Контакти
Національна поліція України	102
Офіс Генерального Прокурора України	(096) 755-02-40 (Viber, WhatsApp, Telegram, Signal) або conflict2022.ua@gmail.com www.warcrimes.gov.ua
Урядова гаряча лінія з запобігання домашньому насильству	1547 +38 (044) 284 19 43 – для дзвінків із-за кордону (оплата за тарифами відповідного оператора зв'язку) https://1547.ukc.gov.ua/
Національна гаряча лінія з запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної дискримінації	116 123 або 0 800 500 335 Telegram – @NHL116123 Instagram – @lastradaukraine Facebook – @lastradaukraine Skype – користувач lastrada-ukraine E-mail – hotline@la-strada.org.ua
Чат бот «Допомога постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з війною»	@survivors_support_bot
Національна гаряча лінія для дітей та молоді	116 111 або 0 800 500 225 Instagram: @childhotline_ua Telegram: @NHL116111 Facebook: @childhotline.ukraine
Контактний центр системи безоплатної правової допомоги	0 800 213 103 https://t.me/LegalAidUkraineBot
Контакти центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	www.msp.gov.ua/news/18593.html

Мобільні бригади соціально-психологічної допомоги	www.msp.gov.ua/news/18476.html
Онлайн ресурс «Розірви коло»	https://rozirvykolo.org/
Платформа допомоги врятованим	https://www.help-platform.in.ua/
Центри Допомоги Врятованим	<p>Київ вул. Райдужна, 6А Пн-Пт: 9:00-17:00 Сб: 9:00-15:00 +380 (66) 170 48 90</p> <p>Запоріжжя проспект Соборний, 106 Пн-Сб: 9:00-16:00 +38 (050) 463 16 29</p> <p>Дніпро проспект Дмитра Яворницького, 68 Б Пн-Пт: 9:00-18:00 +38 (099) 245 21 21</p> <p>Львів Львівський палац мистецтв, вул. Миколи Коперника, 17 Пн-Пт: 10:00-18:00 +38 (067) 600 32 69 +38 (050) 777 22 19</p> <p>Чернівці вул. Головна, 128 Пн-Пт: 10:00-18:00 +38 (098) 090 39 97</p> <p>Мукачево площа Духновича, 2 Пн-Пт: 8:00-18:00 +38 (050) 815 90 49</p>

	<p>Херсон Мобільний Центр Пн-Пт: 9:00-16:00 +38 (050) 626 13 79</p> <p>Харків Мобільний Центр Ср-Нд: 9:00-18:00 +38 (068) 577 79 13</p> <p>Полтава вул. Соборності, 58, 2 поверх Пн-Пт: 9:00-15:30 +38 (097) 944 96 01 +38 (099) 014 74 45</p> <p>Одеса вул. Косовська, 2Д Пн-Пт: 8:00-7:00 +38 (067) 131 39 38</p> <p>Кропивницький вул. Архітектора Паученка, 41/26 Пн-Пт: 8:00-17:15 +38 (099) 014 71 43 +38 (097) 945 26 54</p>
Онлайн платформа психотерапевтичної допомоги «Аврора»	https://avrora-help.org.ua/home
Консультаційний центр «ЮрФем: підтримка», юридична допомога	+38 068 145 55 90 (Telegram, Viber, Signal) www.jurfem.com.ua/jurfem-pidtrymka
Телеграм-бот «Марш жінок», психологічна підтримка	@Marshzhinok_bot

ДОДАТОК 5.

ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС СТОСОВНО КРИВДНИКА

	Додаток 1 до Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника (пункт 6 розділу II)
Серія AA N 000000 ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС СТОСОВНО КРИВДНИКА « ____ » _____ 20____ (тип, назва населеного пункту)	
Я, _____ (посада, найменування уповноваженого підрозділу поліції, звання, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) працівника, який виніс терміновий заборонний припис стосовно кривдника)	
згідно зі статтю 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та з урахуванням існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи виніс цей терміновий заборонний припис стосовно _____, стать: жін. ☐ ; чол. ☐ , (прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) особи, яка вчинила домашнє насильство)	
дата народження ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ , громадянство _____, задеклароване/зареєстроване, місцепроживання(перебування) _____, номер контактного телефону _____, місцєроботи(навчання), посада _____, особу встановлено _____	
(назва документа, що посвідчує особу, підтверджує громадянство України або спеціальний статус особи, серія (за наявності), номер, ким і коли виданий) ЧИ притягався(лася) раніше до адміністративної або кримінальної відповідальності: так ☐ _____; ні ☐ _____ (вказати статті Кодексу України про адміністративні правопорушення або Кримінального кодексу України)	
у зв'язку зі скоєнням ним (нею) домашнього насильства: фізичного ☐ , економічного ☐ , психологічного ☐ , сексуального ☐ _____ (стилий зміст правопорушення)	
_____ (стилий зміст правопорушення)	
СТОСОВНО ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ _____ (прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) особи, яка постраждала від домашнього насильства)	
які перебувають у стосунках (підкреслити потрібне): подружжя; колишне подружжя; наречені; мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя); особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти; особи, які мають спільну дитину (дітей); батьки (мати, батько) і дитина (діти); дід (баба) та онук (онука); прадід (прабаба) та правнук (правнучка); вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка); рідні брати і сестри; інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука); діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими; опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням; прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя; інші родичі, інші особи, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання згідно зі статтю 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».	

Заходи термінового заборонного припису стосовно кривдника:

- зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника винесений строком

на ____ діб з ____ год ____ хв , та діє до ____ год ____ хв.

(дата)

(дата)

Особі, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис, роз'яснено положення статті 173² Кодексу України про адміністративні правопорушення про притягнення до відповідальності за невиконання термінового заборонного припису стосовно кривдника, зобов'язання повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ поліції за місцем учинення домашнього насильства, а також про право оскарження термінового заборонного припису стосовно кривдника до суду

(підпис, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) особи, якій винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника)

Підпис працівника уповноваженого підрозділу поліції, який виніс терміновий заборонний припис стосовно кривдника _____

(підпис, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності))

Підпис постраждалої особи (її представника) про отримання копії термінового заборонного припису стосовно кривдника _____

(підпис, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності))

Підпис кривдника про отримання термінового заборонного припису стосовно кривдника _____

(підпис, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності))

Кривдник від підпису відмовився в присутності

_____ (підпис працівника уповноваженого підрозділу поліції, який виніс терміновий заборонний припис стосовно кривдника)	_____ (прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності))
_____ (підпис постраждалої особи (її представника))	_____ (прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності))
_____ (підпис свідка (ів) (за наявності))	_____ (прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності))

(до термінового заборонного припису стосовно кривдника додається (зазначити потрібне))

{Додаток 1 в редакції Наказу Міністерства внутрішніх справ № 284 від 10.04.2023}

ДОДАТОК 6.

ФОРМА ОЦІНКИ РИЗИКІВ УЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Дата: поліцейський уповноваженого підрозділу поліції (П. І. Б., звання, посада, орган поліції) _____

Постраждала особа: стать: Ч/ Ж, (П. І. Б.)

Кривдник: стать: Ч/ Ж, (П. І. Б.)

У яких стосунках перебуває кривдник із постраждалою особою: _____
(інформація зазначається згідно зі статтею 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»)

Місце (адреса) проведення оцінювання ризиків: _____

Чи вдалося поліцейському уповноваженого підрозділу поліції провести спілкування/бесіду?

Чи постраждала особа відмовилася від спілкування/бесіди?

Так Ні

1. Чи кривдник колись погрожував застосувати та/або застосовував зброю або інші предмети, які можуть спричинити шкоду життю та здоров'ю постраждалої особи та/або її дітям?

Так Ні Без відповіді / Невідомо

2. Чи кривдник погрожував вбити постраждалу особу та/або її дітей?

Так Ні Без відповіді / Невідомо

3. Чи допускає постраждала особа, що кривдник може спробувати вбити постраждалу особу та/або її дітей?

Так Ні Без відповіді / Невідомо

4. Чи кривдник коли-небудь душив постраждалу особу, або передавлював їй горло, або намагався це зробити?

Так Ні Без відповіді / Невідомо

5. Чи кривдник застосовував раніше фізичне насильство, яке мало наслідки спричинення середнього та/або тяжкого ступеня тілесних ушкоджень?

Так Ні Без відповіді / Невідомо

6. Чи застосовувався протягом останнього року до кривдника терміновий заборонний припис?

Так Ні Без відповіді / Невідомо

7. Чи кривдник має зброю та/або може її легко дістати і застосувати?

Так Ні Без відповіді / Невідомо

8. Чи кривдник схильний до сильних та/або постійних ревнощів та чи контролює більшу частину повсякденного життя постраждалої особи?

Так Ні Без відповіді / Невідомо

9. Чи висловлював кривдник наміри та/або намагався вчинити самогубство?

Так Ні Без відповіді / Невідомо

10. Чи кривдник залякував, переслідував або погрожував постраждалій особі та/або її дітям?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
11. Чи здійснював кривдник напади на постраждалу особу та/або її дітей за межами домашнього середовища?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
12. Чи утримував кривдник постраждалу особу та/або її дітей проти її волі в певному місці або будь-яким іншим чином обмежував свободу, у тому числі свободу в спілкуванні?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
13. Чи вплинула поведінка кривдника на безпеку постраждалої особи та/або безпеку її дітей?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
14. Чи кривдник має алкогольну залежність або зловживає алкогольними напоями?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
15. Чи кривдник має наркотичну залежність або зловживає наркотичними речовинами?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
16. Чи кривдник коли-небудь погрожував вбити, вбив або завдавав навмисно шкоди домашній та/або іншій тварині?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
17. Чи кривдник вчиняв щодо постраждалої особи фізичне та/або сексуальне насильство, коли вона була вагітна або з новонародженою дитиною/немовлям?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
18. Чи кривдник має фінансові проблеми?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
19. Чи є постраждала особа та/або її діти економічно залежною(ними) від кривдника?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
20. Чи були випадки після одруження або проживання разом, коли кривдник покидав на тривалий час (не менше ніж на 10 діб) сім'ю без причини та без надання пояснень?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
21. Чи є у постраждалої особи дитина/діти від іншого шлюбу, про яких кривдник знає та/або нещодавно дізнався?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
22. Чи перебуває сім'я постраждалої особи під соціальним супроводом?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
23. Чи видавав суд кривднику обмежувальний припис?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
24. У разі видачі кривднику обмежувального припису, чи порушував він заходи тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків, передбачених таким приписом?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
25. Чи відомо постраждалій особі про притягнення кривдника до кримінальної відповідальності за вбивство, спричинення тілесних ушкоджень, зґвалтування та/або інші злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи? (якщо так, необхідне виділити або підкреслити)	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
26. Чи кривдник виганяв постраждалу особу та/або її дітей з місця проживання та/або погрожував здійснити такі дії?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо
27. Чи є щось додаткове, що змушує постраждалу особу турбуватися про її безпеку?	Так	Ні	Без відповіді / Невідомо

Якщо так, що саме турбує постраждалу особу? _____

Чи здійснювала постраждала особа телефонний дзвінок або консультувалася з експертами національної гарячої лінії з питань запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми і гендерної дискримінації або дитячої гарячої лінії

Так

Ні

Без відповіді /
Невідомо

Зауваження поліцейського уповноваженого підрозділу поліції щодо будь-яких інших чинників/обставин, які підвищують/знижують рівень загрози життю та здоров'ю постраждалої особи

Підпис поліцейського уповноваженого підрозділу поліції, який провів оцінку ризиків:
_____ дата _____ 20__ року

Поліцейським уповноваженого підрозділу поліції визначено рівень небезпеки:

високий – ;

середній – ;

низький – ;

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника винесено: ТАК/ НІ

у разі винесення зазначити: № _____ від _____ 20__ року

Список використаних джерел

Аналіз результатів опитування постраждалих від насильства за ознакою статі, зокрема домашнього насильства, жінок та дівчат, які звертаються на Національну гарячу лінію з питань запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної дискримінації, ГО «Ла Страда-Україна», 2022; <https://la-strada.org.ua/download/analiz-rezultativ-opytuvannya-postrazhdalyh-vid-nasylstva>

Beghin A. and Laouar N., "La violence conjugale: Évaluation du risque et éloignement du domicile". Politeia, Les cahiers du GEPS, n° 3, 2020.

Boyd, I. Voce, "Policing domestic violence: A review of the evidence", Australian Institute of Criminology 2018, p. 33.

Council of Europe European Programme for Human Rights Education for Legal Professionals (HELP) online course on Violence against Women; <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/help-online-course/>

Davis R. C., O'Sullivan Ch., Farole D. J. and Rempel M., "A comparison of two prosecution policies in cases of intimate partner violence: mandatory case filing versus following the victim's lead", Criminology & public policy, 2008, pp. 633 et seq.

Dowling Ch., Morgan A., Boyd Ch., Voce I., "Policing domestic violence: A review of the evidence". Australian Institute of Criminology, 2018.

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), "Violence against women: an EU-wide survey", 2014; https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

Fagerlund M., Police Practice and Research. "Gender and police response to domestic violence", 2020; <https://doi.org/10.1080/15614263.2020.1749622>

Felson R. B., Ackerman J. M. and Gallagher C., "Police Intervention and the Repeat of Domestic Assault", June 2015; <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/210301.pdf>

French Ministry of the Interior. Rapport d'enquête "Cadre de vie et sécurité", 2019, p. 180; <https://www.interieur.gouv.fr/Interstats/Actualites/Rapport-d-enquete-Cadre-de-vie-et-securite-2019>

Garner J. H. and Maxwell Ch. D., the U.S. Department of Justice, "The Crime Control Effects of Criminal Sanctions for Intimate Partner Violence", 2010; <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/236959.pdf>

Heisecke Karin, Council of Europe. "Raising Awareness of Violence against Women: Article 13 of the Istanbul Convention", September 2014; <https://rm.coe.int/168046e1f1>

Hester Marianne, Lilley Sarah-Jane. Council of Europe. "Preventing Violence Against Women: Article 12 of the Istanbul Convention", September 2014; <https://rm.coe.int/168046e1f0>

Hester Marianne, Lilley Sarah-Jane. Council of Europe. "Domestic and Sexual Violence Perpetrator Programmes: Article 16 of the Istanbul Convention", September 2014; <https://rm.coe.int/168046e1f2>

Horwitz S. H., Mitchell D., Larussa-Trott M., Santiago L., Pearson J., Skiff D. M. and Cer C., «An Inside View of Police Officers' Experience with Domestic Violence», J. Fam Viol., 2011, pp. 617–625.

Institute for the equality of women and men, "Emotional, physical and sexual abuse – the Experience of women and men", 2010; https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/41%20-%20Dark%20number_ENG.pdf

Johnson I. M., Journal of criminal justice. "Victims' perceptions of police response to domestic violence incidents", 2007, p. 501.

Leisenring A., Journal of Police Crisis Negotiations. "Victims' Perceptions of Police Response to Intimate Partner Violence", 2012, pp. 146–164.

National Toll Free Hotline on Prevention Domestic Violence, Human Trafficking and Gender Discrimination: Standard Operating Procedures of Counselling, Cooperation and Support in Cases of Family Violence or Other Types of Gender-Based Violence / Ed. K. Levchenko ; Civil Society Organization "La Strada – Ukraine". – K. 2017. – 60 p.

Manitoba. «Status of Women, Family Violence Prevention Program»; <https://www.gov.mb.ca/msw/fvpp/cycle.html>; Accessed 26 November 2020.

National Center on Domestic and Sexual Violence, 2017. "Wheels Adapted from the Power and Control Wheel Model"; <https://www.ncdsv.org/publications.html>

Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки/Колектив авторок. – Київ, 2017; <https://www.osce.org/files/f/documents/5/3/386423.pdf>

Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено під керівництвом ОБСЄ. Добробут і безпека жінок. Україна. Доповідь про результати дослідження, 2019; https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf

Sampson R. Domestic violence, Community Oriented Policing Services, US Department of Justice, "Problem-Oriented Guides for Police, n° 45", 2013; <https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/RIC/Publications/cops-p323-pub.pdf>

Speck Anne-Katrin and the Secretariat of the Committee on Equality and Non-Discrimination of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. "The Istanbul Convention – a Powerful Tool to End Gender-Based Violence: A handbook for parliamentarians on the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence"; <https://rm.coe.int/arm-2021-coe-istanbul-convention-handbook-for-parliamentarians-eng-081/1680a4cf89>; November 2019 together with 2013 edition in Ukrainian – <https://rm.coe.int/1680096e45>

United Nations Convention C190, 2019. Elimination of violence and harassment in the world of work (Entry into force: 25 Jun 2021, adopted in Geneva on 21 June 2019); https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C190

United Nations Department of Economic and Social Affairs. "The World's Women 2015. Trends and Statistics". Chapter 6; https://unstats.un.org/unsd/gender/downloads/worldswomen2015_report.pdf

Van Der Veen H.C.J. and Bogaerts S., WODC. "Huiselijk geweld in Nederland. n° 288", 2010, pp. 68, 89; <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/1238>

Vanneste Ch., Institut national de criminalistique et de criminologie. "La politique criminelle en matière de violences conjugales: une évaluation des pratiques judiciaires et de leurs effets en termes de récidive", Bruxelles, Belgique, 2016; https://nicc.fgov.be/upload/files/ODcriminologie/fr-rapportcvanneste_vicmai2016.pdf

Vigurs C., Wire J., Myhill A. and Gough D., "Police Initial Responses to Domestic Abuse. A systematic review, college of policing", (note 43), 2016.

Walby Sylvia, Council of Europe. "Ensuring Data Collection and Research on Violence against Women and Domestic Violence: Article 11 of the Istanbul Convention", March 2016; <https://rm.coe.int/1680640efc>

Walker L. E., "The battered woman". New York: Harper & Row, 1979.

World Health Organisation, Department of Reproductive Health and Research, London School of Hygiene and Tropical Medicine, South African Medical Research Council. "Global and regional estimates of violence against women, Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence". Executive summary, 2013; https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85241/WHO_RHR_HRP_13.06_eng.pdf?sequence=1

Аналіз результатів опитування постраждалих від насильства за ознакою статі, зокрема домашнього насильства, жінок і дівчат, які звертаються на Національну гарячу лінію з питань запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної дискримінації, ГО «Ла Страда-Україна», 2022; <https://la-strada.org.ua/download/analiz-rezultativ-opytuvannya-postrazhdalyh-vid-nasylystva>

Дослідження поширеності насильства щодо дівчат та жінок. UNFPA; <https://ukraine.unfpa.org/uk/publications/поширеність-насильства-щодо-дівчат-та-жінок>

Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII (дата звернення 05.02.2024); <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

Келлі Ліз. Насильство щодо жінок і дітей. Новий погляд на поліцейську діяльність, її інноваційність та професіоналізм: Посібник. – Львів: Астролябія, 2011. – 176 с.

Келлі Ліз. Бачення, новаторство і професіоналізм у боротьбі поліції проти насильства щодо жінок і дітей: Посібник.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська Конвенція). Довідник для членів парламенту. – Рада Європи, оновлена редакція, жовтень 2013 р.; <https://rm.coe.int/1680096e45>

Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство / О. Калашник, О. Кочеміровська, Д. Пурас / За заг. ред. Т. Цюман. – К.: СТ-ДРУК, 2015. – 114 с.

Міністерство внутрішніх справ та Міністерство цифрової трансформації за підтримки Канадсько-українського проекту розвитку поліції (CUPDP), «Онлайн-інструменти протидії домашньому насильству»; <https://osvita.diia.gov.ua/courses/countering-domestic-violence>

Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на домашнє насильство та насильство щодо жінок: 2018, ГО «Ла Страда-Україна»; https://issuu.com/lastrada.ukraine/docs/dcaf_print

Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі: 2019, ГО «Ла Страда-Україна»; <https://la-strada.org.ua/download/monitoryng-sytuatsiyi-reaguvannya-systemy-pravosuddya-2019>

Практика кримінального правосуддя і насильство щодо жінок. Оцінка готовності системи кримінального правосуддя України забезпечити

виконання зобов'язань, пов'язаних з ратифікацією Стамбульської конвенції/ Лаферте А., Левченко К., Легенька М., Соке-Жюглар М., К. Черехаха, За ред.: Хухтанен Х. / DCAF, «Ла Страда-Україна». – К.: Агентство «Україна», 2017.

Попередження домашнього насильства: навчальний посібник для консультантів «гарячих» ліній / За ред. К. Б. Левченко, В. Г. Панок. – К.: Агентство «Україна», 2016. – 92 с.

Проект Ради Європи “Стамбульська конвенція: інструмент для посилення боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством в Україні”, матеріали проекту: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/the-istanbul-convention-a-tool-to-advance-in-fighting-violence-against-women-and-domestic-violence-in-ukraine>

«Розірви коло» – Інформаційний ресурс для запобігання проблемі домашнього насильства; <https://rozirvykolo.org/>

Результати дослідження якості реагування під час воєнного стану відповідних суб'єктів (поліція, суди, прокуратура, соціальні служби, тощо), які надають послуги постраждалим від ґендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього, ГО «Ла Страда-Україна», 2022; <https://la-strada.org.ua/download/rezultaty-doslidzhennia>

Освітній проект з протидії домашньому насильству ДІМ (НЕ)БЕЗПЕКИ; <https://nonviolence.ed-era.com/>

Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства. Аналітичний звіт – Лорі Манн, міжнародна експертка, Тамара Бугаєць, національна експертка, 2020; <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>

Сулова О. І., Лазаренко О. О., Ахтирська Н. О. Захист прав жінок та дітей судовими та правоохоронними органами в Україні / За заг. ред. Христової Г. О.– К.: Тютюкін, 2010. – 336 с.

«Терміновий заборонний та обмежувальний припис. Що це таке?» Інфографіка за матеріалами ГО «Ла Страда-Україна»; <https://www.facebook.com/lastradaukraine/posts/pfbid02DnQA7Unbx8XWf8PS1Kz5fsTzmvUFczzoS983QAD3nT5ximRrCNkY6QBFBRuZwJazl>

Український центр соціальних реформ. Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні. 2017. – 102 с.; https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Економічні%20наслідки%20насильства_2017_1.pdf

Примітки

1. Віллс Е., Калашник О. Протидія домашньому насильству. Практичний посібник для поліцейських. Рада Європи, 2017. <https://rm.coe.int/manual-policemen-ukr-final-web/16808e52e8>
2. Де Валкенєєр К., Черепаха К. Протидія домашньому насильству. Практичний посібник для поліцейських. Рада Європи, 2021. <https://rm.coe.int/ukr-2021-police-manual-updated-ua/1680a46697>
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII (дата звернення 05.02.2024) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>
4. Державна соціальна програма запобігання і протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: Постанова Кабінету Міністрів України №145 від 24.02.2021. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 05.02.2024)
5. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України від 21 вересня 2020 року № 398 URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text> (дата звернення 05.02.2024)
6. World Health Organization, 2013. Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85241/WHO_RHR_HRP_13.06_eng.pdf?sequence=1
7. United Nations, 2015. The World's Women 2015: Trends and Statistics, 2015. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division. Sales No. E.15.XVII.8. https://unstats.un.org/unsd/gender/downloads/WorldsWomen2015_chapter6_t.pdf
8. Поширеність насильства щодо дівчат та жінок. Національно репрезентативне опитування. Фонд Народонаселення ООН, 2014 <https://ukraine.unfpa.org/uk/publications/поширеність-насильства-щодо-дівчат-та-жінок>
9. Стамбульська конвенція охоплює низку форм насильства, включаючи фізичне, психологічне та економічне насильство, домашнє насильство, зґвалтування, сексуальне насильство, сексуальні домагання, каліцтво жіночих генеталій (КЖГ), так зване насильство на ґрунті честі та примусовий шлюб.
10. Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено під керівництвом ОБСЄ. Добробут і безпеки жінок. Україна. Доповідь про результати дослідження, 2019 <https://www.osce.org/secretariat/440312>
11. Відомості у сфері запобігання та протидії домашньому насильству від Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України <https://www.facebook.com/police.human.right/posts/pfbid02iqGaDWX3nFPzFfAu9musThMyvCvSZj98iz3aS VbHGPwcsJ28icWbi1YT54hVdosYl>
12. «Результати моніторингу щодо стану забезпечення надання безоплатної правової допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі впродовж 2022 року.» Управління забезпечення доступу до правової допомоги

- Координаційного центру з надання правової допомоги, 2023 р. <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/rezultaty-monitoryngu-shhodo-stanu-zabezpechennya-bpd-osib-postrazhdalyh-vid-domashnogo-nasylstva-2022.pdf>
13. Women & Children First, Power & Control Wheel. Cycle of Domestic Violence. <https://www.wcfarkansas.org/cycle-of-domestic-violence/> Accessed 20.11.2020
 14. Sampson R., Domestic violence, Community Oriented Policing Services, US Department of Justice, Problem-Oriented Guides for Police, n° 45, 2013, p. 10. <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p123-pub.pdf>. and Vanneste Ch., La politique criminelle en matière de violences conjugales : une évaluation des pratiques judiciaires et de leurs effets en termes de récidive, Institut national de criminalistique et de criminologie, Bruxelles, Belgique, 2016, p. 28. https://nicc.fgov.be/upload/publicaties/fr-rapportcvanneste_vicmai2016.pdf
 15. UNFPA Ukraine, 2017. “Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні”, <https://ukraine.unfpa.org/uk/publications/економічні-наслідки-насильства-щодо-жінок-в-україні-0>
 16. Саміт Ради Європи створив Реєстр збитків для України як перший крок до міжнародного механізму компенсації жертвам російської агресії <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-summit-creates-register-of-damage-for-ukraine-as-first-step-towards-an-international-compensation-mechanism-for-victims-of-russian-aggression>
 17. Новини. «Ірина Мудра взяла участь у Сайд-івенті щодо фінансування репарацій жертвам сексуального насилля в умовах конфлікту». Міністерство юстиції України, 25 вересня 2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/iryna-mudra-vziala-uchast-u-said-iventi-shchodo-finansuvannia-reparatsii-zhertvam-seksualnoho-nasyllia-v-umovakh-konfliktu>
 18. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами: Закон України № 2319-IX від 20 червня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text> (дата звернення 05.02.2024)
 19. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки, <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>
 20. Конвенція ООН № 190 про ліквідацію насильства та домагань у сфері праці (набуття чинності: 25 червня 2021 року, прийнята в Женеві 21 червня 2019 року) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---gender/documents/publication/wcms_750459.pdf
 21. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: Наказ МВС України від 01.08.2018 № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#n75> (дата звернення 05.02.2024)
 22. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Відомості Верховної Ради Української РСР (БВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 05.02.2024)
 23. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Відомості Верховної Ради Української РСР (БВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 05.02.2024)
 24. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: Наказ МВС України від 25.02.2019 № 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#Text> (дата звернення 05.02.2024)

25. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Відомості Верховної Ради Української РСР (БВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 05.02.2024)
26. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: Наказ МВС України від 13.03.2019 № 369/180 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text> (дата звернення 05.02.2024)
27. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 05.02.2024)
28. Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 654 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 05.02.2024)
29. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 655 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#n13> (дата звернення 05.02.2024)
30. Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 824 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF#n13> (дата звернення 05.02.2024)
31. Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 824 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF#n13> (дата звернення 05.02.2024)
32. Hester Marianne and Yalovska Victorya, "Guidance for the running of shelters for victims of violence against women and domestic violence in Ukraine". Produced under the Council of Europe project "Combating Violence against Women and Children in Ukraine". 3 January 2018. <https://rm.coe.int/guidelines-shelters/16808e52e7>
33. Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей»: Наказ Міністерства соціальної політики від 11.12.2018 № 1852. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1458-18#Text> (дата звернення 05.02.2024)
34. Згідно з положенням Державної постанови про кол-центр, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1458-18#Text>
35. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: Постанова Кабінету Міністрів

Україні від 24 лютого 2021 р. № 145 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#n16> (дата звернення 05.02.2024)

36. Новини. “Ольга Стефанішина підписала Меморандум про співробітництво між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству”. Гаряча лінія з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей 1547. Державна установа «Урядовий контактний центр», 2022 <https://1547.ukc.gov.ua/olga-stefanishyna-pidpysala-memorandum-pro-spivrobotnytstvo-mizh-uryadom-ukrayiny-ta-on-shhodo-zapobigannya-ta-protydyi-seksualnomu-nasyilstvu/>
37. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 2014. «Violence against women:an EU-wide survey», p. 10; https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_en.pdf
38. Pieters Jérôme, Italiano Patrick, Offermans Anne-Marie, Hellemans Sabine, Institute for the Equality of Women and Men. Emotional, physical and sexual abuse – the Experience of women and men, 2010; https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/41%20-%20Dark%20number_ENG_.pdf and Rapport d’enquête “Cadre de vie et sécurité», December 2019, p. 180; <https://www.interieur.gouv.fr/Interstats/Actualites/Rapport-d-enquete-Cadre-de-vie-et-securite-2019>
39. Richard B. Felson, Jeffery M. Ackerman and Catherine Gallagher, Police Intervention and the Repeat of Domestic Assault, June 2015; <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/210301.pdf>, cited by Rana Sampson, Domestic violence, Community Oriented Policing Services, US Department of Justice, Problem-Oriented Guides for Police, n° 45, 2013; <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p123-pub.pdf>
40. Dowling Ch., Morgan A., Boyd Ch., Voce I., Policing domestic violence: A review of the evidence, Australian Institute of Criminology 2018, p. 34.
41. Johnson I.M., “Victims’ perceptions of police response to domestic violence incidents”, Journal of criminal justice, 2007, p. 501.
42. Практика кримінального правосуддя і насильство щодо жінок. Оцінка готовності системи кримінального правосуддя України забезпечити виконання зобов’язань, пов’язаних з ратифікацією Стамбульської конвенції/ Лаферте А., Левченко К., Легенька М., Соке-Жюглар М., К. Черепеха, За ред.: Хухтанен Х. / DCAF, «Ла Страда- Україна». – К.: Агентство «Україна», 2017. – С. 76.
43. Johnson I.M., “Victims’ perceptions of police response to domestic violence incidents”, Journal of criminal justice, 2007, pp. 498-510; and Leisenring Amy, “Victims’ Perceptions of Police Response to Intimate Partner Violence”, Journal of Police Crisis Negotiations, 2012, pp.146–164
44. Johnson I.M., “Victims’ perceptions of police response to domestic violence incidents”, Journal of criminal justice, 2007, pp. 498-510; and Leisenring Amy, “Victims’ Perceptions of Police Response to Intimate Partner Violence”, Journal of Police Crisis Negotiations, 2012, pp.146–164
45. Vigurs C., Wire J., Myhill A. and Gough D. Police Initial Responses to Domestic Abuse. A systematic review, college of policing, 2016.
46. Манн Л., Бугаєць Т. «Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства», РЕ, 2020, с. 11; <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>

47. Манн Л., Бугаєць Т. «Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства», РЕ, 2020; <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>
48. Манн Л., Бугаєць Т. «Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства», РЕ, 2020, сс. 12–13; <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>
49. Спільний Наказ Міністерства соціальної політики та Міністерства внутрішніх справ №369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства»; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>
50. Манн Л., Бугаєць Т. «Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства», РЕ, 2020, сс. 20–21; <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>
51. Манн Л., Бугаєць Т. «Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства», РЕ, 2020, сс. 93–96; <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>
52. 3rd General Report on GREVIO's Activities <https://rm.coe.int/prems-055022-gbr-2574-rapportmultiannuelgrevio-texte-web-16x24/1680a6e183>
53. 3rd General Report on GREVIO's Activities <https://rm.coe.int/prems-055022-gbr-2574-rapportmultiannuelgrevio-texte-web-16x24/1680a6e183>
54. Керівні принципи та методика документування порушень прав дитини внаслідок сексуального насильства. / Автори-упоряд.: П. Пархоменко, Г. Попов, І. Урумова, за заг. ред. О. Калашник. – К.: 2022 <https://rm.coe.int/methodological-gidelines-on-documenting-b5-web-version/1680a9769a>
55. Council of Europe, 2010. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice. CM/Del/Dec(2010)1098/10.2abc-app6 17/11/2010; <https://rm.coe.int/16804b2cf3>
56. Методичні рекомендації щодо опитування дітей у межах розслідування: Метод. посіб. / Автори-упоряд.: Г. Попов, І. Урумова, Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. – К.: К.І.С., 2021. – 89 с. <https://rm.coe.int/method-rec-2021-ukr-web/1680a317f6>
57. Методичні рекомендації щодо опитування дітей у межах розслідування: Метод. посіб. / Автори-упоряд.: Г. Попов, І. Урумова, Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. – К.: К.І.С., 2021. – 89 с. <https://rm.coe.int/method-rec-2021-ukr-web/1680a317f6>
58. Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#n12>
59. Міністерство внутрішніх справ України, стаття «Подолання домашнього насильства - це пріоритетне завдання для МВС - Катерина Павліченко», 29 жовтня 2021 <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/podolannya-domasnyogo-nasilstva-ce-prioritetne-zavdannya-dlya-mvs-katarina-pavlichenko>

Практичний посібник для поліцейських є важливим ресурсом для Національної поліції України, а також для інших організацій, які займаються запобіганням та боротьбою з насильством стосовно жінок та домашнім насильством. Це оновлене видання враховує важливі події, зокрема ратифікацію Україною Стамбульської конвенції та війну проти України.

Посібник надає поліцейським практичні рекомендації щодо роботи з випадками гендерно-зумовленого насильства стосовно жінок відповідно до стандартів Ради Європи та найкращого практичного досвіду.

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини – договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

#istanbulconventionsaveslives

#CoeCOVAW

МВС України

Національна поліція України

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE